БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 206(5098)
Воскресенье
Октябриин
13
1946 он
Сэн 20 мүнгэн

Культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэ болбол арадые коммунистическэ үзэл сурталаар хүмүүжүүлхэ гэһэн арюун нангин үүргэ уялгаяа саг үргэлжэ һанажа ябаад, өөрынгөө хүдэлмэриие мүнөө үеын эрилтэдэ хүртэр үргэхэ ёһотой.

ХҮДӨӨДЭ КУЛЬТУРНО-ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ЭРИД ҺАЙЖАРУУЛХА

Ажалшан арадые коммунистическэ сурталаар хүмүүжүүлхэ асуудалда манай большевистскэ парти онсо ехэ анхарал табижа байдаг. Арадай оюун ухаан, политическэ мэдэрэл, эрдэм болбосорол ба соёл гэгээрэлэй дээшэлхэ тудам манай Эхэ ороной саашанхи хүгжэлтэ улам хурдалаха байна.

Советскэ арад Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай хэлэшэгүй хүндэ бэрхэшээлнүүдые дабажа гараад, шэнэ Сталинска табанжэлэй түсэбэй агуу ехэ зорилгонуудые бэелүүлжэ байна. Энэ үедэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри хэзээ хэзээнэйхиһээ үлүү хурсадаха, үлүү эршэтэй болохо зэргэтэй. Гэхэтэй хамта, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин талайса улам үргэн болохо ба харюусалгань улам ехэ болохо ёһотой.

Гэбэшье, манай республикын хүдөөдэхи культурно-гэгээрэлэй олонхи эмхи зургаанууд ба тэдэнэй хүдэлмэрилэгшэд энэ ушарые хүсэд ойлгоогүй гү, али ойлгобошье өөһэдынгөө хүдэлмэриие мүнөөдэрэй зорилго ба эрилтэнүүдтэй тааруулан табихые оролдохогүй байхань тоншье гэмшэлтэй ба саашадаа тэсэшэгүй байна.

Мухаршэбэрэй, Заиграйн, Бичурын ба бэшэшье хэдэн аймагуудта, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри тэсэшэгүй һула ба муугаар ябуулагдана. Жэшээлхэдэ, Бичурын аймаг 15 уншалгын байшантай, теэд энээнэй нэгэниинье мүртэйгөөр хүдэлмэрилнэгүй. Үбэлэй саг ойртожо байбашье һаань, тэрээндэ бэлэдхэл тон һула: мүнөө болтор түлишээшье бэлэдхээгүй, гэр байшангуудаашье дулаалаагүй. Үнгэрхэдөө «Новый Мир» ба Дзержинскиин нэрэмжэтэ колхозууд клубуудайгаа хушалта ба полнуудые түлидэг болоо. Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын сомоной уншалгын байшангай зөөри хэрэгсэлнүүдынь хуу үригдэжэ дууһаад, гэрынь МТС-эй хүдэлмэришэдэй столово болошонхой. Тус сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой клубта тоһоной завод тогтонхой, МТС-эйнь клуб һандаржа клубай нэрэгүй болошоо. Иимэ жэшээнүүд газар газарта үзэгдэнэ.

Хүдөө нютагуудтахи партийна, советскэ организацинууд, тэрээнэй хүтэлбэрилэгшэд олонхидоо ажахын асуудалнуудта гол анхаралаа табяад лэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие хайхархагүй, мартаха гү, али бусад хүдэлмэриин хойно оруулдаг зантай байна. Тэдэнэрэй зүгһөө культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоото элидхэлнүүдые саг сагта шагнажа, алдуу дутуунуудынь элирүүлхэ, заһаха ба хүдэлмэридэнь туһалха ябадал ехэ хомор. Иимэ дээрэһээ культурно-гэгээрэлэй хойрог залхуу зарим хүдэлмэрилэгшэд эрхэ үүргэеэ, хэзээ шуу хэхэеэ, харюусалгаяа мартаад, дура зоргондоо орохо, хүдэлмэри хэбэл хээд, үгы һаа үгы дэмы ябажал ябаха ябадалнууд нилээдгүй олон үзэгдэнэ. Зарим уншалгын байшанай клубай ба улаан буланай эрхилэгшэдэй зүгһөө культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри гэхэдэ дайшалхы хуудаһа, ханын газетэ ба лозунгнуудые бэшэжэ гаргалгаар, хаа-яа концерт ба зүжэг табилгаар лэ хизаарладаг юм гэжэ буруугаар ойлгохо, мүн тэрэшэлэн культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри гээшэ гансал шухала ажахын ба политическэ кампаниин үедэ ябуулагдаха ёһотой юм гэжэ ойлгохо ойлголтонууд байдаг.

Эдэ бүгэдэ болбол хүдөөгэй культурые үргэхэ хэрэгтэ тойбо тодхор татана. Тиимэ хадаа тэсэшэгүй гээшэ. Иимэ дутуунуудые хаража ба тэсэжэ байһан хүдөөгэй партийна ба советскэ организацинууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд, мүн культурно гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, мүн тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд алдуу хэжэ байһанаа энэ дары мэдэрэжэ, арадые коммунистическэ сурталаар хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри тээшэ нюураараа хараха, тэрэниие өөрынгөө гарта абажа, мүнөө үдэрэй эрилтэнүүдтэй зохилдуулан һайжаруулха ёһотой. Культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие һанахадаа нэгэ бэшэ, харин үдэрһөө үдэртэ, саг үргэлжэ ябуулха, бүхы арга боломжонуудые дүүрэн хэрэглэхэ, мүн ажалай ябаса дээрэһээ тодоржо гараһан шэнэ шэнэ арга маягуудые хэрэглэхэ, өөһэдынгөө арга шадалда тааруулжа зохеоһон тодорхой һонор түсэбөөр хүдэлмэрилхэ шухала.

Культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэ болбол арадые коммунистическэ үзэл сурталаар хүмүүжүүлхэ гэһэн арюун үүргэ ба уялгаяа үргэлжэ һанажа, өөрынгөө хүдэлмэриие, тэрээнэй шанарые ба арга маягые хайшан гэбэл үшөө үлүүгээр дээшэлүүлхэб, һайжаруулхаб, ашаг ехэтэй болгохоб гэжэ хэзээ бүхэндэ бодожо, оролдолго гаргажа ябаха зэргэтэй.

Зүжэг нааданай болон дуу хүгжэмэй, шэнэ үзэг шудалалгын, шатар даамай ба бусад бүлгэмүүдые эмхидхэжэ, һайн шадабаритай хүнүүд дээр ударидуулха, хүдэлмэришэд ба колхознигуудые саг сагта сугларуулжа газетэ ба журналнуудта гараһан шухала шухала статьянуудые һайн грамотна хүнүүдээр уншуулжа байхада болохо байна. Мэргэжэл шадабаритай хүнүүдые урижа, һонин ба ашаг туһатай научна темэнүүдээр, уласхоорондын байдал тухай, ариг сэбэрые сахиха тухай ба бусад темэнүүдээр лекци ба хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэхэ хэрэгтэй. Уранзохеолнуудые коллективнээр уншаха ба тэрээн тухай уншагшадай сэнгэлтые гаргуулха гэхэ зэргэ аргануудые хэрэглэхэдэ болоно.

Энэ мэтээр саашадань тоолобол культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин арга маягууд барагдашагүй олон. Манай зорилго болбол эдэ бүгэдые өөрынгөө үдэр бүриин хүдэлмэри дээрэ хүсэд хэрэглэхэ ябадалда орошоно.

Хүдөөгэй интеллигенци, багшанар, врачууд, агрономууд, зоотехнигүүд ба эрдэм бэлигтэй бүхы хүнүүд культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин хажуу тээ байжа огто болохогүй. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд хадаа тэдэнэрые өөрынгөө хүдэлмэридэ эдибхитэйгээр оролсуулан, хүн бүхэнэй хубиин шадабаряар хүдэлмэрилүүлхэ зэргэтэй.

Гансал иигэжэ хүдэлмэрилбэл культурно-гэгээрэлэй хэрэгые хүдөө нютагуудта үндэһөөрынь һайжаруулжа шадаха байнабди.

Булад шудхагшадай шэнэ уялганууд

Улан-Удын паровозо-бүтээлгын заводой коллектив Октябрьска Социалистическэ революциин XXIX ойн хүндэлэлдэ социалистическэ мүрысөөнэй дүлые улам бадаруулжа, шэнэ-шэнэ уялгануудые абана.

Булад шудхалгын цехын коллективэй үйлэдбэриин суглаан һаяхан угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр үнгэрбэ. Суглаан дээрэ үнгэрһэн һаранuудай дүнгүүд ба саашанхи зорилгонууд тухай зүбшэн хэлсэхэ зуураа, тэдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые большевистскэ шүүмжэлгын хурсаһаар элирүүлжэ, тэрэнээ ойрын үдэрнүүдтэ усадхаха тушаа хэмжээ-ябуулгануудые хараалаа. Һүүлээрынь суглаанда хабаадагшад агуу ехэ Октябрьска Социалистическэ революциин һайндэрые ажалай гайхамшагта амжалтануудаар угтахын түлөө удаадахи уялгануудые абаһан байна.

1. Октябрь һарада булад хайлуулха түсэбөө 105 процентһээ доошо бэшэ дүүргэхэ.

2. Мартеновскэ печиин капитальна заһабарилгые октябриин 25 да дүүргэхэ.

3. Булад шудхалгада гарадаг элдэб голодһые 3 процент бага болгохо.

4. Бүтээн гаргаһан продукциингаа үнэ сэнгые 10 процентээр химдаруулха.

5. Техническэ һуралсал үргэнөөр эмхидхэжэ, энэ һара соо 42 хүдэлмэришэдые, тэрэ тоодо 6 булад хайлуулагшад, 10 булад отологшодые, стахановска һургуулинуудта һургажа гаргаха.

Иимэнүүд уялгануудые абажа, Октябрьска Социалистическэ революциин урда тээхи мүрысөөндэ эдибхитэйгээр оролсохые бусад цехүүдэй коллективүүдые уряалһан хандалга бэшэг нэгэн дуугаар баталжа абаһан байна.

Артелиин Уставые арюунаар сахиха

„Колхозуудта хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай" парти ба правительствын тогтоолдо харюу болгон манай республикын колхознигууд улам эдибхи зоригтойгоор ажаллажа байна

★ ★

Үри зээлиеэ түргэн нэхэжэ абаха

Ниитын зөөриие хайша хэрэгээр гаргашалжархиһан дээрэһээ өөрынгөө членүүд ба мүн ондоо хүнүүдһээ хэдэ-хэдэн мянгаад түхэригэй абалитай болоһон колхозууд Хэжэнгын аймагта бии байна. Тэдэнэй тоодо Доодс-Худанай сомоной Молотовой нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Рабданов) оролсоно.

Аймагай зарим эмхи зургаанууд тус колхоздо горьтойхон тооной мүнгэ үритэй байһан аад, хэдэн олон һара соо түлэжэ үгэнэгүй. Тэрэшэлэн хэдэ-хэдэн хүдэлмэришэд ба албахаагшадһаа энэ колхоз ехэхэн абалитай байна.

Гадна, колхоздоо мүнгэ үритэй байһан членүүдынь олон юм. Үри зээлидэ орогшодой дунда колхозой член Цыпилма Бальжирова бии. Энэ хадаа аяар 3670 түхэриг үритэй байха юм.

Иимэ байдалай эсэстэ, Молотовой нэрэмжэтэ колхоз уялгата мүнгэн татабариие болзор соонь дүүргэжэ шадангүй 20 гаран мянган түхэриг гүрэндөө үритэй болошоо.

Мүн Энгельсын нэрэмжэтэ колхоз иимэрхүү байдалтай.

Эдэ колхозуудай зорилго хадаа үри абалияа дары нэхэн бусаажа, «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» правительство ба партиин тогтоолые бодотоор бэелүүлхэ ябадал болоно.

Р. ЦЫМПИЛОВ.

Дархашуул малай байра дулаална

Малаа тобир тарганаар ба дулаанаар үбэлжүүлхые хүсэһэн Зэдын аймагай Гэгээтын сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 21 дархашуулһаа бүридэһэн бригада эмхидхэһэн байна. Энэ бригадань богонихон болзор соо хониной байра шэнээр барижа дүүргээ. Мүн үнеэдэй хоер шэнэ байра, һубай малай хоер байранууд баригдажа һаяар дүүрэхэнь.

Гадна, малай хуушан байранууд һэльбэгдэн заһабарилагдажа байха юм.

Д. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Закаменай аймагта

ШЭНЭ УЯЛГАНУУДЫЕ АБАНА

«Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б) гэй Центральна Комитедэй тогтоолые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан хамтын суглаанууд колхозуудаар үнгэргэгдэжэ байна. Колхознигууд парти ба правительствын түүхэтэ тогтоолые һайшаан үгэ хэлэхэ зуураа, шүүмжэлэлгые үргэнөөр дэлгэрүүлэн, колхоздоо бии байгаа дутуу дундануудые элирүүлнэд.

«Улаан Батор» колхозой членүүд шалгалтын комиссиин хүдэлмэриие эрид шүүмжэлһэн байна. Энэ колхозой шалгалтын комисси (түрүүлэгшэнь нүхэр Дансорунов) 18 һара соо нэгэшье удаа шалгалга хээгүй байба. Мүн эндэ колхознигуудай ажалта үдэрые бэшэнгүй эрхихо, хаяха ябадал гараһан байха юм. Гадна, колхозой ажал хүдэлмэридэ ябадаггүй, миил һуудаг колхознигууд олон байгаа. Тэрэшэлэн колхозой ниитын газар эдлүүриие хайша хэрэгээр урилтэ хэжэ байһан баримтанууд эндэ элирүүлэгдээ.

Суглаанда хабаадагшад эдэ дутуунуудые дары усадхаха хэмжээнүүдые хараалаад, социалистическэ шэнэ уялгануудые абаһан байна.

* * *

ХАРТААБХЫН ҮРҺЭ ХААНА

Аймагай түрүү колхозууд гүрэндэ хартаабха тушааха түсэбөө дүүргэжэ байна. Үлэгшэнэй сомоной «Майн 1» колхоз—63 центнер, «Большевик» колхоз—72 центнер хартаабха тушаажа, түсэбүүдээ 100 процент дүүргээ.

Эдэ колхозууд мүнөө үрһэ хаажа байха юм.

* * *

ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ ЭЛБЭГЭЭР БЭЛЭДХЭНЭ

Мыло-Бортын сомоной Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүү малшад үнэн сэхээр хүдэлмэрилжэ, үбһэ хуряалгын түсэбые үлүүлэн дүүргэбэ. Ахалагша һаалиша Х. Доржиева 1020 центнер үбһэ хуряан абахын орондо—1221 центнер, Д. Бадмажапова 884 центнерэй орондо—1175 центнер абаһан байна.

Мүн нүхэд Б. Дареев, Д. Цыденов, Базаржапов гэгшэд үбһэ абаха түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэһэн байха юм. Эдэнэр үбһэ хуряалгаяа үргэлжэлүүлһээр.

Б. Шоенов.

* * *

МАЛНАЙ ДУЛААХАН БАЙРАДА ҮБЭЛЖЭХЭНЬ.

Манай колхоз энэ жэлдэ адуу малай үбэлжэлгэдэ эртэнһээ хойшо бэлэдхэжэ эхилһэн байна. Мүнөө 26 моридой, 70 үхэрэй ба 200 хониной байранууд шэнээр баригдажа дүүрээ. Гадна үхэрэй 7 байранууд заһабарилагдажа, мүн малшадай байха 4 гэрнүүд баригдажа байна.

Малай байра байдалые шэнээр бариха ба заһабарилха хүдэлмэридэ 42 хүн хабаадалсана.

Ж. ШОЙЖИНИМАЕВ,
Калининай нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ.

* * *

ГҮРЭНЭЙ ШУХАЛА ХЭРЭГТЭ ХОЙРОГООР ХАНДАНА.

Закаменай аймагай түрүү «Улаан-Одон» ба Утаата Далхайн сомоной Кагановичын нэрэмжэтэ колхозууд тоһо тушааха талаар гүрэнтэеэ үни хада сүм тооһон байна. Гэбэшье, зарим колхозууд тоһо тушаалгые ехээр һаатуулжа, бүхы аймагаа гэдэргэнь татана. Тиимэһээ тус аймаг 380 центнер тоһо тушааха түсэбтэй аад, мүнөө миил 266 центнер тоһо бэлэдхэлэй пунктнуудта оруулһан байха юм.

Михайловска сельсоведэй Сталинай нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Попов)—гүрэндэ 18 центнер тоһо тушааха байһан аад, миил 6 центнер, Хамниин сомоной Калининай нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Векулин)—оройдоо 5 центнер тушаажа, гүрэнэй шухала удхашанартай хэрэгые таһалдуулжа байха юм. Мүн «Улаан-таряашан», Хужарай сомоной Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозууд тоһо тушаалгые ехээр унжагайруулна.

(Манай корреспондент).

Түүхэтэ тогтоолые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэй

Баргажанай ба Курумканай аймагуудай зарим колхозуудаар хүдөө ажалай артелиин Уставые бүдүүлигээр эбдэжэ, илангаяа, ажалта үдэртэ хайша хэрэгээр хандажа байһан баримтанууд элирүүлэгдэжэ байна. Жэшээлхэдэ, Курумканай аймагай соведүүдэй Байшангай барилгада колхозуудһаа 10—15 хүнүүд хүдэлмэрилжэ эхилһээр хэдэн һара болоо. Тиихэ зуураа, тэдэнэр колхозуудһаа ажалта үдэр абадаг ба нилээдгүй ехэхэн тооной элдэб продуктнуудые асардаг байха юм. Колхознигуудай ажалта үдэрнүүдые хайша хэрэгээр урилтэ хэжэ байһан баримтанууд Гаргинска сельсоведэй Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Гулгенов), Дэрэнэй сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Эрдынеев), Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо (Баргажан) (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыренжапов) үзэгдэнэ.

Колхозой ниитын зөөриие хуули бусаар урижа, элдэб хүнүүдтэ үгэһэн дээрэһээ Курумканай аймагай колхозуудай абалинь—603 мянган 648 түхэриг, Баргажанай аймагай колхозуудай—1 миллион 400 мянган түхэриг болоһон байна.

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыренжапов ба тэрэнэй орлогшо нүхэр Линхоев гэгшэд колхозой капиталовложениин счедһоо 110 мянган түхэриг урилтэ хэхэһээ гадна, хуурмаг мэдээ табижа, колхозой мал ехээр хорооһон байха юм.

Цыренжаповай—20 мянган түхэриг, Линхоевой 27 мянган түхэриг урилтэ хээд байхада, ВКП(б)-гэй айкомой бюро дээрэ хэлсэжэ партийна зэмэ тохоһон аад, хэрэгыень мүрдэлгын органуудта үгэнгүй орхижорхиһон байха юм. Мүн Баргажанай ба Курумканай аймагуудай колхозуудаар ниитын газартаряалангые саг үргэлжэ урилтэ хэжэ байһан ябадал элирүүлэгдээ.

Артелиин хэрэгүүдые эрхилхэ дээдэ орган болохо колхознигуудай хамтын суглаануудай удха шанарые тоодоггүй дээрэһээ колхознигуудай үнэн сэхээр табиһан шүүмжэлэлые хабшаха ябадалнууд эдэ аймагуудай зарим колхозуудаар үзэгдэһэн байха юм.

Дурсагдагша аймагуудай партийна, советскэ, газартаряалангай органууд ба колхозууд хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэжэ байһан баримтануудтай шангаар тэмсэжэ, дутуунуудаа энэ гэһээр усадхан, «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» ССР Союзай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолые хэрэг дээрэ бэелүүлхэ уялгатай.

Б. РИНЧИНОВ.

Шухала хүдэлмэриие таһалдуулжа байна

Закаменай аймагай Михайловска сельсоведэй Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд 1947 ондо үндэр ургаса хуряаха үндэһэ һуури болохо намарай пар хахалалгада энэ гэхэ һаналаа табяагүй байха юм. Тус колхоз 300 гектар намарай пар хахалха түсэбтэй аад, арайхан 30 гектар бэлэдхэһэн байна. Хэрбээ энэ колхоз хүдөө ажалай энэ шухала хүдэлмэриие саг соонь үнгэргэхые хүсээ һаа, түсэбөө үни хада дүүргэһэн, үлүүлэн дүүргэһэн байха һэн. Теэд, колхозой хүтэлбэрилэгшэд гурбан бригадануудһаа нэгэшье мори, нэгэшье плуг поли дээрэ гаргангүй, намарай пар хахалалгые таһалдуулжа байха юм.

Газарай хүрхэ болтор үсөөхэн хоног үлөө. Тиимэдэ дээрэхи колхозой хүтэлбэрилэгшэд, тусхайлбал правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Попов бии байгаа плугуудаа поли дээрэ бараниинь элсүүлжэ, намарай парта гаргаха уялгатай.

Б. БУДАЕВ.

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

Республикын колхозуудаар таряа тушаалгын ябаса тухай

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол республикын колхозууд гүрэндэ таряа тушаалгые тон хангалтагүйгөөр ябуулжа байна гэжэ байгша оной октябриин 8-ай тогтоол соогоо тэмдэглэһэн байна. Тэрэшэлэн Яруунын (директорынь нүхэр Шубин), Мухаршэбэрэй аймагай «Эрдэм» (директорынь нүхэр Чебунин), Зэдын аймагай Боргойн (директорынь нүхэр Зайцев) совхозуудай мүнөө хүртэр гүрэндэ нэгэшье центнер таряа тушаагаагүй байһыень БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет тэмдэглээ.

Мүн республикын предприяти, эмхи зургаануудай туһалбариин ажахынууд гүрэндэ таряа тушаалгые эхилээдүй байһаар.

Закаменай, Ториин, Заиграйн, Яруунын, Иволгын, Прибайкальска, Тарбагатайн, Мухаршэбэрэй, Курумканай, Зэдын, Бичурын аймагуудаар гүрэндэ таряа тушаалга илангаяа хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байһыень БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет тэмдэглэһэн байха юм.

Эдэ аймагуудай советскэ болон бэлэдхэлэй организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд болбол энэ жэлэй нилээдгүй багадхагдаһан таряа тушаалгын түсэбые саг соонь ба үнэн сэхээр дүүргэхэ тухай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Обкомой уридшалан һануулгаһаа бодото тобшолол хээгүй байба. Олохон аймагуудай хүтэлбэрилхы органууд бүхы колхоз, совхоз ба туһалбариин ажахынуудаар гүрэндэ таряа тушааха түсэбүүдыень саг болзор соонь сүм дүүргүүлхэ шанга тэмсэл хээгүй байшоо.

Зарим аймагуудай колхозууд таряа хатааха, бэлэдхэлэй пунктнуудта шэрэхэ талаар мүнөө хүргэр зохистой хүдэлмэри эмхидхээгүй байха юм. Хэтэрхэдээ, зарим газарнуудаар таряа талхые гүрэндэ тушаахаһаа далдалан нюужа, гүрэндэ эсэргүү ябадал гаргаһан хүнүүд хуулиин шанга харюусалгада хабаадуулагданагүй.

Гүрэндэ таряа тушаалгын иимэ хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байһые тэмдэглэхэ зуураа, БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол таряа тушаалгын түсэбые байгуулагдаһан графигай еһоор, аймаг, колхоз бүхэндэ дүүргүүлхэ ябадал хангахыень аймгүйсэдкомуудые уялгалаа. Республикын Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Обкомоор баталагдаһан 1946 оной октябриин 3-ай графигтай зохилдуулан, колхоз, совхоз, туһалбариин ажахы бүхэндэ гүрэндэ таряа тушааха талаар 5 үдэрэй график баталжа, тэрэниие заатагүй дүүргүүлхэ ябадал хангаха гээшэ аймгүйсэдкомуудай түрүүшын уялга болоно.

Республикын Министрнүүдэй Совет болбол байгша оной ноябриин 1 хүртэр совхозууд ба туһалбариин ажахынуудай гүрэндэ уялгатаар таряа тушааха түсэбүүдые дүүргүүлхэ ба таряа тушаалгые таһалдуулһан гэмтэ нюурнуудые шанга харюусалгада хабаадуулха ябадал хангахыень республикын Газартаряалангай, Малажалай, Худалдаанаймаанай Министрнүүд нүхэд Дубровский, Хазагаев, Танхаев ба совхоз, туһалбариин ажахынуудтай бусад Министерство ба Управлениинүүдые уялгалһан байна.

Мүн хабарай тарилгада хүсэд хүрэхэ эрхим шанартай үрһэ хааха, тэрэниие һайнаар хадагалха ябадалда Министрнүүдэй Совет тусгаар анхаралаа табина.

Гадна, бэлэдхэлэй холын пунктнуудһаа таряа шэрэжэ байһан колхознигууд, транспортна бригадануудай шофернүүдые урмашуулха тушаа республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо хэдэн хэмжээнүүд хараалагдаһан байна.

ДЕМОКРАТИЧЕСКА ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛ

Парижска Амгалан тайбаnай Конференци дээрэ октябриин 9-дэ В. М. МОЛОТОВОЙ хэлэһэн үгэ



Господин түрүүлэгшэ, господинүүд делегадуул, мүнөөнэй конференци хадаа дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр боложо байгаа Амгалан тайбанай түрүүшын конференци гээшэ. Энэ дайнда нэгэ таладань демократическа оронууд, нүгөө таладань фашистска гүрэнүүд байгаа. Дайн хадаа манай дайсадай диилдэһэн ба дайсан байһан оронуудта фашизмын бутаран унаһан ушараар дүүрээ. Үгаа ехэ гарза хохидолнуудай үнэ сэнгээр бидэнэр илалтые туйлабабди. Тус илалтын үрэнүүлэнь ямар байхаб гэжэ мэдэхые арадуудай хүсэжэ байһаниинь мэдээтэй. Тиимэһээ дайн сэрэгэй тон хатуу бэрхэшээлтэй жэлнүүдые дабажа гараһан, дайн сэрэгые болон агрессорнуудые үзэн ядажа байһан ба үни удаан сагта эб найрамдалые ба аюулгүй байдалые тогтоохые хүсэдэг олон миллион хүнүүдэй анхаралынь Парижска Амгалан тайбанай конференциин хүдэлмэридэ хандагдаад байһаниинь ойлгостой болоно.

Манай конференци болбол Италитай, Румынитай, Венгритэй, Болгаритай ба Финляндитай баталагдаха эб найрамдалай договорой проектнүүд тушаа бага бэшээр хүдэлмэрилбэ. Тэрэ болбол эдэ договорнуудай олоншог статьянуудые хаража үзэхын талаар ниилээд ехэ хүдэлмэринүүдые хээд, мүнөө өөрынгөө хэрэгые дүүргэхэ дээрээ ороод байна. Демократическа оронууд болбол эб найрамдалай договорнуудые түрүүшын хэе зохёожо байна бэшэ гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье, энээнэй урда тээ, жэшээлхэдэ, дэлхэйн нэгэдэхи дайнай һүүлээр баталан абтаһан эб найрамдалай договорнууд бата бэхи эб найрамдалта байдалай түлөө арадуудай хүсэлэнгые хангаһан юм гэжэ хэлэжэ болохогүй байна. Бидэнэр энэ ушарые тооxо еһотойбди, ондоо үлэмжэ һайн үрэнүүдые туйлахын түлөө оролдохо ёһотойбди. Энэ болбол Италитай баталагдаха еһотой, бидэнэрэй мүнөөдэр зүбшэн хэлсэжэ байгаа эб найрамдалай договорто, тэрэшэлэн эб найрамдалай бусад договорнуудта хамаатай байна.

I.

Конференциин гол зорилго

Манай гол зорилго юун болоноб?

Манай зорилго юуб гэхэдэ, бидэнэрэй эбшэн хэлсэжэ байгаа эб найрамдалай энэ договор хадаа үни удаан сагта ба тогтууритай эб найрамдалта байдалые тогтоохые хүсэжэ байһан арадуудай интересүүдые үнэхөөрөө хангаха еһотой. Энэ хадаа агрессорые хэһээлтэгүйгөөр орхижо шадахагүй ба манай нийтын илалтын түлөө сүлөөлэлтын агуу ехэ тэмсэлдэ үгтэһэн гарза хохидолнууд тухай мартажа шадахагүй демократическа эб найрамдал байха ёһотой. Тэрээнтэй хамта, демократическа эб найрамдал хадаа аюулгүй байдалай түлөө оролдожо байгаа ба шэнэ агрессиие үүсхэхэ али баа һэдэлгэнүүдтэ харюу сохилто эбтэйгээр үгэ эдөө бэлэн байгаа бүхы арадуудай хоорондохи хани барисаата харилсаае хүгжөөхын тулада хүсэд таарамжатай арга нүхэсэлнүүдые бии болгохо еһотой. Эгээл иимэ дээрэһээ демократическа эб найрамдал хадаа фашизмын үлэгдэлнүүдые ба тэрэнэй шэнэ вүүд түхэл маягуудые үндэһөөрынь таһалжа үгы хэхэ ябадалда туһалжа ба дайсан байһан гүрэнүүдтэ демократическа үндэһэ һууринуудые бэхижүүлхэ ябадалые бүхы аргаар дэмжэжэ, фашизмда эсэргүүсэн зорюулагдаха еһотой. Иимэ эб найрамдалай ушар байдалда тус ороной, Италиин бэеэ даанги байдалые доройжолхо ямаршье ябадал байха еһогүй, мүн бусад үлэмжэ хүсэтэй державануудай талаһаа тэрэниие экономическа дарлалтада оруулха гэһэн ямар нэгэн ушар байха еһогүй. Иимэ эб найрамдал хадаа союзнигуудай зорижо тэмсэһэн сүлөөлэлтын зорилгонуудта таараха ёһотой гэхэтэй хамта, фашизмын дарлалтые бэеһээ абажа хаяһан ба демократическа хүгжэлтын замда ороһон дайсан байһан гүрэнүүдэй арадуудай интересүүдтэ баһа таарамжатай байха еһотой.

Италитай баталагдаха эб найрамдалай договорто, тэрэшэлэн эб найрамдалай бусад договорнуудта, Советскэ делегаци хадаа эгээл энэ талаһаа хаража хандана. Манай үедэ фашизм ба агресси хоёр хоорондоо нягта барисаатай гэжэ бидэ һайса мэдэнэбди.

Фашизмын түрэжэ бии болоһон орон нютагынь мүн болохо ба дэлхэйн хоёрдохи дайнай эхилхэһээ хэдэн жэл бүри урда тээ Эфиопидо ба Испанида өөрынгөө агрессиин актнуудые ябуулжа, дэлхэйн һүүлэй дайниие үүсхэжэ, гитлеровскэ Германитай сэрэгэй-политическэ союз байгуулжа „суурхаһан“ Италида энэ илангаяа хамаатай байна.

Эб найрамдалай договорнуудай бэлэдхэл дүрбэн гүрэнүүдэй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведээр хэгдэһэниинь мэдээтэй. Эдэ договорнуудые бэлэдхэхэдэ Советскэ Союз эгээл эдибхитэйгээр хабаадалсаба. Советскэ Союзай, Великобританиин, Холбоото Штадуудай ба Франциин түлөөлэгшэдэй хоорондо хэлсэгдэжэ, зүбшөөгдэһэн бүхы статьянууд хадаа 21 гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй байһан энэ конференци дээрэ дэмжэгдэбэ гэжэ Италитай баталагдаха эб найрамдалай договорой проектые конференци дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ харуулба. Хэлсэгдэжэ зүбшөөгдэһэн тэдэ статьянууд эндэ шүүмжэлгэдэ, заримдаа үлэмжэ хатуу шүүмжэлгэдэ оруулагдаагүй гэжэ хэлээ һаа буруу болохо. Тиигэбэшье, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведтэ дүрбэн правительствонуудай хамтаржа ажал ябуулһаниинь юрэнхыдөө һайн үрэнүүдые үгэһэниинь ба энэ конференци дээрэ һайшаагдаһаниинь мүнөө эли байна. Конференци дээрэ проектдэ заһабаринуудшье, тэрэшэлэн нэмэлтэнүүдшье оруулагдаа байна, теэд эндэ табигдаһан проектын зүбшэгдэнхэй статьянуудые зарим нэгэнһээ бэшээрынь ехээр хубилгаагүй. Энээн тухай саашаа хэлэгдэхэ байха. Гэбэшье, Италитай баталагдаха эб найрамдалай договорой проектдэ мүн зүбшэгдөөгүй статьянууд бии байгаа. Энэ талаар конференциин хүдэлмэри хадаа шухала үрэнүүдые үгөөгүй ба зүбшөөгдэһэн шиидхэбэринүүдые гаргаха ябадалда туһалаагүй шахуу байна гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Эдэ хадаа харин дүрбэн агуу ехэ державануудай хамтаран ажаллаһанай принципэн удхашанарые харуулна. Тиимэһээ энээние сэгнэдэггүй, тэрээнһээ байтагай энэ принципые уласхоорондын хани барисаанай хүгжэлтэдэ һаад гэжэ тоолодог хүнүүдые зүбшөөржэ болохогүй байна.

Энээнэй урда тээ болоһон эб найрамдалай конференцинүүдһээ Парижска конференциин онсо илгаань юуб гэхэдэ, тэрэнэй хүдэлмэри дэлгэрэнгыгээр тунхаглагдажа соносхогдоно. Энэ хадаа демократическа үндэһэ һууринуудта таарамжатай байна. Конференциин хүдэлмэриин хойноһоо ажаглажа байха арга бүхэдэлхэйн арадуудта олгогдоходо, илангаяа энээниие хэблэл хадаа үнэнөөр харуулһандань, мэдээсэлнүүдэй удхын үнэн зүб байхын түлөө харюусалгатайгаар хандаһандань советскэ делегаци баяр хүргэнэ. Мүн мүнөөшье манай хүдэлмэри уласхоорондын саг үргэлжын ниигын хинаалта доро байна гэжэ ойлгохо ёһотойбди. Энэ хадаа эб найрамдалай договорнуудай асуудалнуудые, тэрэ тоодо үшөө шиидхэгдээдүй байһан асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ ябадалда туһалха ёһотой.

Итальянска договорой зарим асуудалнуудта дамжан орохомни.

II.

Италитай баталагдаха договорой экономическа асуудалнууд

Итальянска договорой бүхы экономическа асуудалнуудһаа репарацинуд тухай асуудал гансаараа СССР-эй интересүүдтэ сэхэ хамаатай байна. Энээнтэй дашарамдуулан СССР-эй, Югославиин, Грециин, Албаниин ба Эфиопиин ашаг туһада Италиһаа репарацинуудые абаха тушаа өөрынгөө дурадхалнуудые советскэ делегаци аяар 1945 оной сентябрьда Лондондо хэлэһэн байгаа гэжэ һануулнаб. Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совет эдэ дурадхалнуудые булгыень хараагүй, харин Советскэ Союзда түлэгдэхэ репарацинууд тухай асуудалые ганцаарынь зүбшэн хэлсэһэн туладань би энэ асуудал дээрэ зогсожо хэлэхые хүсэнэб.

Италиһаа Советскэ Союзда түлэгдэхэ репарацинуудые ажаүйлэдбэрээр гаргагдажа байһан продукцинуудһаа табилганууды гоололсон, натураар 100 миллион долларай хэмжээтэйгээр тогтоохо гэһэн дурадхалые Советскэ делегаци анханһаа эхилжэ оруулһаниинь мэдээтэй байна. Репарацинуудай ниимэ хэмжээ хадаа Советскэ Союзда гитлеровскэ һүрэг дээрмэшэдтэй хамта добтолон ороһон Италиин фашистска сэрэгүүдэй ушаруулһан бодото гарза хохидолой тон багахан хубинь болоно. СССР болбол энээгээрээ, фашизмые шэлжүүлэн унагааһан ба союзнигуудай талада ороһон Италиин арадта хайра үршөөлтэй байһанаа үшөө дахин харуулха гээшэ. Агресси хадаа хэһээлтэгүйгөөр орхигдожо болохогүй гэжэ советскэ арадай тоолодог дээрэһээ, бодото дээрээ зүбхэн лэ символическэ удхашанартай СССР-эй энэ үлэмжэ даруу эрилтэнүүдые итальянска правительство хэзээшье арсаагүй һэн. СССР-эй ашаг туһада үгтэхэ репарацинууд тухай асуудал конференциин Экономическа комиссиин 6 заседанинууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Австралийска ба бусад зарим делегацинуудай талаһаа Советскэ Союзай эдэ элементарна эрилтэнүүдые эрид буруу шааһан дээрэһээнь, буляалдаата хөөрэлдөөнүүдтэ аяар 16 час барaха хэрэгтэй болоһон байгаа. Теэд, Италиһаа абтаха репарацинууд тухай асуудал конференциин эхилхын урда тээ бүри үни удаанаар зүбшэн хэлсэгдэһэн бэлэй. Эдэ хэлсэлгэнүүд Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй олоншог заседанинууд дээрэ, Министрнүүдэй орлогшонорой зүблөөнүүд дээрэ, тэрэшэлэн тусхай репарационно комитедтэ үнгэргэгдэбэ. Конференциин урда тээ 32 заседанинууд энэ асуудал тушаа болоо. Гэхэтэй хамта эдэ заседанинуудта 86 час ошоо. Тиимэ болохолоороо Италиһаа Советскэ Союзай ашаг туһада абтаха репарацинууд тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ 38 заседанинууд дээрэ боложо, энээндэ 102 час гаргагдаба. Энэ зүбшэн хэлсэлгэ болбол Италиһаа Советскэ Союзай ашаг туһада репарацинуудые 100 миллион доллар натураар, ажаүйлэдбэреэр гаргагдажа байһан продукцинуудһаа табилганууды тэрээндэ тоололсожо тогтоохо гэһэн СССР-эй дурадхалые зүб гэжэ мэдэрһэн 20 гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй комиссиин нэгэн һаналта шиидхэбэреэр дүүрэһэн байна. Элдэб янзын комиссинуудта ба зүблөөнүүдтэ 100 гаран час гаргашалжа үнгэрһэн эдэ бүхы заседанинуудай һүүлээр, анар үнгэрэгшэ жэлэй сентябрь һара соо советскэ правительстваар хэгдэһэн тэрэл дурадхалдаа баһа бусажа ерэбэ, Энэ проектдэ хубилалтанууд бага байба. Энээн дээрэһээ советскэ делегаци болбол эгээл элементарна зүйлнүүдые ойлгуулхын тулада бага бэшэ хүсэлэл хэрэглээ гэжэ харанат.

Минии хэлэһэн эдэ баримтанууд юун тухай гэршэлнэб? Тэдэнэр, хамагай түрүүн Советскэ Союзай өөрын интересүүд тухай хэрэг болоод ерэхэдэ зарим оронуудаар ябуулагдадаг лини тухай гэршэлнэ. Ямар нэгэн шиидхэбэриин бусад оронуудай СССР тушаа баримталдаг политикоһоо дулдыдадаг байһан туладань эгээл ойлгостой хямда зүйлнүүдые Советскэ делегациин баримталан ойлгуулхань амар бэшэ байгаа. Гэбэшье, Советскэ делегаци хадаа үнэн бодото зүйл заабол өөрынгөө хүсэлэнгые туйлаха гэжэ тоолоод ба демократическа эб найрамдал гэжэ хүндэтэ нэрые зүүжэ ябаха эб найрамдалай условинуудые зохеохо ябадалда өөрынгөө хүсэлэлые хайралжа болохогүй гэжэ тоолоод, энээн дээрэһээ урмаа хухардаггүй байгаа.

III.

Үшөө нэгэ дахин Триестын статут тухай

Саашань, Триест тухай асуудал тушаа.

Югослави болбол договорой еһоор Югославска гүрэнэй состав соо оролсохо Юлийска Крайнын гол город ба порт байһан туладань Триестые эридэг байһаниинь мэдээтэй. Тэрэшэлэн Югославиин эдэ национальна эрилтэнүүдэй түүхын талаар зүб байһаниие Советскэ Союзай мэдэрһэниинь элитэ байна. Теэд, энэ ушар бүгэдэниитээр, тэдэнэрэй тоондо итальянска демократуудай үгэ дуугүй зүбшөөрэлэлгые оруулалсажа, мэдэрэгдэхэ саг ерэхэл байха. Гэбэшье, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совет хадаа үни удаан зүблэл хэлсэһэнэй эсэстэ Триестын территори Италидашье, Югославидашье хабаадаха еһогүй, харин Нэгэдэмэл Нацинуудай Аюулгүйн Соведэй хамгаалалга доро байдаг интернациональна территори болохо еһотой гэжэ компромисс тэдыгээр мэдэрһэн байна.

Энэ шиидхэбэритэй дашарамдуулан Триестын статут тухай асуудал, Триестын сүлөөтэ территори дээрэ хуули захиргаае эмхидхэхэ тухай асуудал шухала удхашанартай болоо.

Италида хамаатай политическэ комиссида энэ асуудал тушаа хэдэ хэдэн дурадхалнууд оруулагдаа гэжэ мэдэнэбди. Гэхэтэй хамта, Англи ба Америкээр, тэрэшэлэн Францяар оруулагдаһан Триестын статудай проектнүүдтэ демократическа тенденци гэжэ яабашье тооложо болохогүй нэгэ тенденци гаргагдаһан байна. Нүгөө талаһаа Советскэ ба Югославска делегацинуудаар оруулагдаһан проектнүүдтэ Триестын статудта, демократизмын принципүүдые мэдэрһэн дээрэһээ гараһан ондоо тенденци харуулагдаһан байна. Энээнэй удхань юуб гэхэдэ, Триестын Сүлөөтэ Территори демократическа үндэһэ һууринууд дээрэ бодото дээрээ эмхидхэгдэһэн байха еһотой гү, али бидэнэр, демократическа оронуудай түлөөлэгшэд тус ушарые арсаха еһотой гүбди гэжэ асуугдана. Арад зон элементарна эрхэ сүлөөгөө хаһагдаад, хуули засагай хамаг хүсэн хадаа дээрэһээ табигдаһан губернаторай гарта үгтөөд байха болоо һаа, Триестын статут тушаа англо-американска дурадхалнууд бодото дээрээ Триестдэ колониальна гуримтай адлишуу гурим тогтооһон болохо гээшэ гэжэ Советскэ делегаци хэдэ хэдэн дахин итальянска комиссида баримталан хэлэжэ үгэһэн байна. Үни удаан буляалдаата хөөрэлдөөнэй һүүлээр комисси французска дурадхалые заһалтайгаар абаба. Теэд бодото дээрээ энэ дурадхал ямар болоноб гэхэдэ, британска, американска проектнүүдые урбуулаад, Триестын арад зондо тэрэ лэ колониальна янзатай эрхэ сүлөөгүй гуримые нэгэ багахан зөөлэшэрүүлээд үгэхэһөө дээрэ юумэ болоногүй.

Харин хэтэржэ ерэхэдээ Триестын статудай принципүүд тухай комиссяар абтаһан шиидхэбэри хадаа энэ асуудал тушаа Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэридэ харша болоно.

Триестдэ хуули гаргалгын ба гүйсэдхэлэй засагууд демократическа үндэһэ һууринууд дээрэ тогтоогдоһон байхын тухай Министрнүүдэй Соведээр табигдаһан дурадхалнууд комиссиин шиидхэбэринүүдтэ һашааглаба. Комиссиин энэ шиидхэбэри соо арад зоноор һунгагдаһан хуули гаргалгын ба гүйсэдхэлэй хуули засагые үлэмжэ ехээр хизаарлаха ба Аюулгүйн Соведээр табигдаһан губернаторта Триестдэ олониитын гурим ба аюулгүй байдалые тогтоохо үргэлгэгшын эрхэ үгтэһэн байха гэгдэбэл бодото дээрээ Триестын управлениин демократическа үндэһэ һууринуудһаа юушье үлэнэгүй. Олониитын гурим дүримые ба аюулгүй байдалые дэмжэлгэ, гадаадын харилсаануудые бэелүүлгэ, судебнэ тушаалтаниие томилолго ба тушаалһаань гаргалга, тэрэшэлэн „Шухала хэмжээнүүдые“ абаха эрхэ губернаторта үгтэхэ болоно. Энэ хадаа губернаторые дүүрэн эрхэтэй ба арад зониие бодото дээрэ эрхэгүй болгохо байна. Теэд тэрээн дээрэ гадаадын эзэмдэлгын сэрэгүүдэй Триестдэ оршожо байха ушарые нэмэгты. Хэрбээ Триестые интернациональна сүлөөтэ территори гэжэ договорой проект соо хараалагдаһан еһоор тоолонгүйгөөр, харин англо-американска сэрэгүүдтэ мэдэлтэй ажаглалга доро байһан дайсан янзатай территори гэжэ тоолохо болоо һаа, иимэ юумэ гаргажа болохоор байгаа. Эдэ бүхы ушарнууд Триестын статут тухай Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэритэй ба бидэнэрэй хүсэжэ байгаа демократическа эб найрамдалтай юрэнхыдөө таарахагүй болоно. Эгээл иимэ дээрэһээ Советскэ делегаци хадаа сентябриин 14-дэ оруулһан элитэ дурадхалнуудаа абхуулхые дахин баадхаха байна. Тиин хамагай түрүүн Триестдэхи гүйсэдхэлэй хуули засаг хадаа арадай суглаанаар һунгагдаһан правительствын гарта байха, харин Аюулгүйн Соведэй агент болохо губернаторай уялгань хадаа Триестын статудые сахихые хангаха хэрэг мүн болоно гэһэн шиидхэбэринүүд абтаха еһотой. Харин гүрэнүүдэй бүхы сэрэгүүдые Триестһээ гаргаха болзор тогтоохые ба Триестһээ хариин гүрэнүүдэй сэрэгүүдые гаргаха ябадал французска дурадхал соо хэлэгдэһэн еһоор ерээдүйн тухайлаглаагүй болзороор хойшолуулагдахагүйе конференци тодорхойлхо ёһотой гэжэ советскэ делегаци тоолоно.

Үнэниинь хэлэхэдэ, бидэнэр гансахан простой, шиидхэбэри дээрэ хэлэбэл Триестые Данцигай үндэһэ һууринууд мэтэ тиимэрхүү үндэһэ һууринууд дээрэ эмхидхэгдэхые зүбшөөржэ өөрыгөө үгөө һаамнай, хүрэхэл байгаа, улагшэ бүхы зүйлнүүдые шиидхэхэнь тиимэ бэрхэшээлтэй бэшэ Триестын ба Данцигай хоорондо адли юумэ үгы гэдэгбшуу. Адли юумэ эндэ бодото дээрээ бии, теэд Данцигай захиргаанай дүй дүршэл Триестдэ хэрэглэгдэһэн байха еһотой. Бодото дээрэнь абажа үзэхэдэ, Данцигта зүбхэн лэ верховно комиссарые байлгаад, харин хуули гаргалгын ба гүйсэдхэлэй засагые тогтоохо эрхые Данцигай арад зондо үгөөд байжа болохо һаад лэ, Триестдэ энээнтэ адли харилсаае нэгэ талаһаа губернаторай ба нүгөө талаһаа хуули гаргалгын ба гүйсэдхэлэй органуудай хоорондо тогтоожо яахадаа болохогүй юм? Триестые демократическа ёһоор байлгуулхын тухай асуудалда бидэнэр Данцигай дүй дүршэлһөө яахадаа сухариха ёһотойбибди? Хэрбээ энэ асуудалда манай үедэ хэмээр нэгэшье алхам урагшаа дабшалта хэхэгүйгээ юм һаа, үшөө 25 жэлэй саада тээ Лигэ нацяар Данцигта тогтоогдоһон демократическа принципүүдтээ ба демократическа гуримуудһаа яабашье гансахашье алхам гэдэргээ сухариха ёһогүйбди. Советскэ делегаци болбол Триестын статут тухай асуудалда ба энэ асуудал тушаа Югославиин делегацяар хэлэгдэһэн хүсэлэнгүүдтэ дүүрэн анхаралтайгаар хандахые конференциие урядална. Советскэ делегаци болбол колониальна гуримда адлирхуу антидемократическа губернаторска гурим дүримые Триестдэ баадхажа абхуулхын һэдэлгэнүүдые таарамжагүй гэжэ тоолоно. Гэхэтэй хамта, Триестдэ амгалан бэшэ байдал бии гэжэ хэлэдэг ушар үндэһэ һууригүй байна. Теэд иимэ оршон байдалай түлөө нютагай арад зонтой эбтэй байжа шадахагүй эзэмдэлгын хуули засагууд илангаяа харюусалгатай байха еһотой. Тиимэ болохолоороо Триестһээ хариин гүрэнүүдэй сэрэгүүдые гаргаха болзор тогтоохо тухай ба Триестдэ демократическа гуримуудые тогтоохо тухай эрилтэ улам ехэ хуулитай болоно. Хэрбээ Данцигта демократическа статут үгтэһэн байбашье, энэ статут хадаа Германи мэтын ороной талаһаа тэрээндэ аюулта байдал бии болгодог байһан болобошье, Лигэ нацяар тоогдоһон Данцигай статудые Триестдэ хэрэглэхые арсахада ямаршье үндэһэгүй байна. Энэ эгээл багахан демократизм Триестдэ шухала байнабшуу.

IV

Фашизмые үндэһөөрнь усадхан үгы хэлгэ — манай зорилго мүн

Саашань Италида хамаатай политическэ комиссида арсагдаһан нэгэ дурадхал тушаа хэлэхые хүсэнэб. Арадай демократическа эрхэнүүдые хаһаха зорилготой гү, али нэгэдэмэл нацануудай али нэгэндэ харша пропагандые ябуулжа байһан фашистска ба бусад организацинуудай байхые ба ажал ябуулхые хорижолхо гэжэ Италиие уялгалһан польско ба украинска делегацинуудай дурадхал арсагдаба. Иимэ статьянууд Румынитай, Венгритэй, Болгаритай ба Финляндитай баталагдаха договорнуудта бии юм. Теэд Италитай баталагдаха договорто фашистска организацинуудые хорижолхо тухай статья оруулха гээшэ үлэмжэ зохистой болохо байгаа. Гэбэшье, олонхиин 9 голосоор 8 хүнүүдэй арсажа ба гурбан хүнүүлэй һаналаа үгөөгүй байхада польско ба украинска делегацинуудай дурадхал комиссяар арсагдаһан байгаа. Энээниие яабашье зүбшөөжэ болохогүй.

Дайнай үедэ союзнигууд хадаа манай зорилгомнай фашизмые үндэһөөрынь үгы хэхэ зорилго гэжэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлээ бэлэй. Италиин капитуляци хэһэнэй условинуудта фашистска организацинуудые усадхаха тушаа ба фашистска элдэб институдуудые үгы хэхэ тушаа гэхэ мэгээр итальянска правительствын абаһан уялганууд тодоор заагдаһан байна. Италида энэ талаар бага бэшэ юумэ хэгдээ гээшэ. Гэбэшье, абтагдаһан хэмжээнүүдые хангалтатай гэжэ тоолохоор бэшэ.

Нүгөө талаһаа, Италида фашизмые һэргээн байгуулха һэдэлгэнүүд үргэлжэлһөөр байһыень харангүй байжа болохогүй. Италиин баруунай ажал-ябуулагша Сфорц хүртэрөө һая гаргагдаһан ном соогоо урдын элитэ гэмтэ фашизмын орондо ерэһэн неофашизмын аюул Италида байдаг тухай һэргээмжэлнэ. Итальянска республиканска партиин лидернүүдэй нэгэн Лагарди гэгшэ „Монархическа ба фашистска бүлэгүүд республикые һандаргахын түлөө далдагүйгөөр хүдэлмэрилжэ байна. Министрнүүдэй хүсэлэлнүүдтэ ниилэд түбэг ушаруулагша республиканска байгуулалтын дайсад хуули захиргаанай шухала тушаалнуудые эзэлнэ“ гэһэн һэргээмжэлэлгые һаяхан хэблэлдэ хэлэн байгаа. Италида судебнэ органууд Муссолинида ойро дүтын хүнүүлэй бүлэгтэ хабаадалсадаг фашизмын элитэ ажал-ябуулагшадые зүбтүүлнэ. Италиин элдэб районуудта фашистска нюуса организацинууд улам улам шэ ээр элирүүлэгдэнэ. Литературые тараaха, фашистска пропаганда ябуулхын тулада радиостанцинуудые гэнтэ добтолжо эзэлхэ гэхэ мэгэшэлэн фашистнуудай далдагүй аашанууд дахин дахин дабтагдана. Иимэ условинуудай оршон байдалда Италида фашистска организацинуудые һэргээн байгуулха ябадалда эсэргүү болохо польско ба украинска делегацинуудай дурадхалнуудай үндэһэ һууритай байһаниинь тон лабтай байна. Хэрбээ бидэнэр демократическа эб найрамдал байгуулхые хүсөө һаа, энэ дурадхалые абаха еһотойбди. Энэ дурадхалые арсаха ябадал гээшэ нюугдашоод байһан фашистнуудые урмашуулан зоригжуулха байна. Харин иимэ дурадхалые абаха гээшэ демократическа эб найрамдалай ниитын

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

...мократическа эб найрамдалай түлөө тэмсэл

...рижска Амгалан тайбанай конференци дээрэ октябриин 9-дэ В. М. МОЛОТОВОЙ хэлэhэн үгэ

(Үргэлжэлэл).

...интересүүдтэ Италида ...тическа хүсэнүүдэй фронтые бэхижүүлхэ ябадалые урмашуулан зоригжуулха байна.

V

Демократическа эб найрамдал тогтоолгодохи хани харилсаан

...тэ конференци дээрэхи ...рэлгэнүүд тухай эндэ хэ...н байгаа.

...энь, нэгэн талаhаа сла... бөөгнэрэлгэнүүд, нүгөө ...а баруун тээхи бөөгнэрэлгэ ...енци дээрэ гараба гэжэ .... Эдэ бөөгнэрэлгэнүүдые ...гүй ба Баруун ба Зүүн ...хоорондохи арсалдаануу... ...тые зайсуулха гэжэ оролгэжэ хэлэгдэhэн байгааб. Советскэ делегаци хадаа ...демократическа оронуудай ...охи хани харилсаае бүхэ...энь туhалха гэжэ бусад...шье дутуугүй оролдоhон .... Советскэ делегаци бол...мэ хани харилсаан гээшэ ...тическэ эб найрамдалые ...а шухала услови болоно ...олоод, тиимэ харилсаатай ...урялна.

...шье славянска группа ...Баруун группада зүрюу ...гү, али баhа нүгөө тээшээ...айхаар конференци дээрэ ...эшээ илгарhан тиимэ ябаискусственнаар гараба гэжэ ...түрүүндэ тоолохо хэрэг ...игэжэ бэе бэедээ зүрюу ...ябадал гараха еhогүй. Энэ ...хожомдонги hанал гараhа...руулна гэбэл, залуу сла...демократиие Баруун тээ...ушан хэбэй демократинуу... ...асуулаад байхадаа, мүнөө ...үн зүг гээшэ урдынхи...ди политическээр гээгдэн...на гээд хэлэжэ яабашье бо....

...лынь хуулита националь...г туhые бусад держава... ...тоогоогүй байhан илан... ...тиимэ ушарнуудта залуу ...ска демократинууд бэе ...туhалалсаха хэрэгтэй бо... ...байhаниинь мэдээжэ, сла... ...гүрэнүүд тушаа тиигэжэ тоохогүйгөөр хандаха ябадал урдань олон дахин гарадаг байhан ба мүнөөшье үсөөн бэшэ үзэгдэжэ байдаг. Теэд залуу славянска республиканууд гансахан лэ өөhэд хоорондоо хани барисаа байгуулха гэнэ бэшэ, мүн эдэ хани барисаань тэгшэ эрхэтэй ба харилсаха үндэhэ hуури дээрэ байгуулагдаха байhан хадань, бусад бүхы демократическа оронуудтай хани барисаатай болохо гэжэ оролдоно. Гэхэ зуура, Советскэ Союзай состав соо гурбан славянска гүрэнүүдhээ гадна, 13 славянска бэшэ республиканууд оролсоод байhан ушарые мартажа болохогүй.

Нүгөө талаhаа, залуу славянска демократинуудай өөhэдынгөө национальна бэеэ даанхай байдал ба өөhэдынгөө национальна хүгжэлтын шэнэ замуудые аршалан хамгаалжа, бусадай заабарил дахажа ябаха дурагүй байhан хадань, тэрэ „хуушанай демократинууд" гэдэг зарим нэгэнүүдэй залуу славянска демократиие илгажа, гансаардуулха гэhэн hэдэлгэнүүд гарадаг байна. Бэеэ даанхай байхын ба сүлөөтэ хүгжэлтын яhала ута замаар ябажа гараhан Советскэ Союзда энэ ушар илангаяа элеэр ойлгогдохо юм. Тиихэдээ оронойгоо хуби заяаниие өөhэдынгөө гарта абаhан арад зон гээшэ илагдашагүй байдаг юм гэжэ ородой агууехэ социалистическэ революциин гени —Ленинэй сэсэн үгэнүүдэй үнэнтэ зүб байhаниие Советскэ Союз өөрынгөө дүй дүршэл дээрэhээ ойлгожо мэдэhэн байха юм. Эдэ hэдэлгэнүүд мүнөө „баруун тээхи" бөөгнэрэлгын формотой болоод хараалагдана, тиихэлээ баруун тээхи бөөгнэрэлгэ худар Хитадыешье, Индиешье бүри Эфиопииешье оруулжа, тусгаар бөөгнэрэлгын голосуудай тооень олон болгохо гэжэ оролдоно.

Иигээд байхадаа Баруун тээхи ба славянска бөөгнэрэлгэнүүд болгожо илгаха гээшэ, мүн Баруун ба Зүүн зүг гэжэ илгаха ябадалдал адли, бидэниие ямар тэнэг ябадалда хүргэхэ байнабшуу. Энэ нэгэ талаhаа славянска гү, али Зүүн зүгэй бөөгнэрэлгэ болон нүгөө талаhаа антиславянска гү, али Баруун тээхи бөөгнэрэлгын болоожо байhан дээрэhээ болохогүй байна. Иимэ илгаа гаргаха ябадал хэрэгые худхуулна.

Энэ конференци дээрэ демократическа эб найрамдал тогтоохын түлөө тэмсэл боложо байна гээшэ. Тэрэ хадаа бүхы демократическа оронуудай зорилгонь болохо ёhотой, теэд конференци дээрэ байлсаhан оронуудай дунда, тэрэниие нэгэн адляар үшөө ойлгоогүй ябадал гарана. Советскэ делегаци, болбол демократическа эб найрамдал тогтоое бли гэжэ бусад оронуудай делегацинуудые уряална. Энэ хадаа эб найрамдалай договорнуудай оловхи асуудалнууд тушаа бидэнэрэй туйлажа шадаад байhанал адляар, зарим нэгэ үшөө зүбшөөгдөөдүй асуудалнууд тушаа бүхы юумэ хэхые эринэ. Бидэнэр бултадаа демократическа эб найрамдал тээшэ зүдхэжэ байhан ба энэ тэрэ державануудай дура хүсэлые бусад гүрэнүүдтэ баалалтаар абхуулха гэhэн политика ябуулжа байhан бэшэ хадаа, тиигэжэ үгэеэ нэгэдэхэ аргатай байнабди. Тэрэ үгы hаа, hайн юумэ юушье туйлахагүй байнабди.

Нэгэн үедэ конференциин баталжа абаhан хүдэлмэриин процедура тухай нилээд схээр эндэ хөөрэлдэhэн байгаа, тэрэ процедурань угаа олон делегацинуудые оройдоошье хангаагүй. Зүгөөр, мүнөөнэй условидо демократическа эб найрамдалые тогтоохо гэhэн ниитын хүсэлэнтэй байhан хойноо, бидэнэр арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэ аргатай байхабди. тиин, иимэ шиидхэбэри хадаа эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудай hанал хүсэлдэ таараха байhандань hэжэг hанагданагүй.

Сэрэгэй трибуналай шиидхэбэри тушаа СССР-hээ уласхоорондын сэрэгэй трибуналай член нүхэр Никитченкын тусгаар hанамжа

НЮРНБЕРГ, октябриин 1. (ТАСС) Сүүдлүүлэгшэд Шахт, Фон Папен, Фрич, Гесс ба гэмдэгдэhэн организацинууд болохо: правительственна кабинет, германска зэбсэгтэ хүсэнүүдэй генеральна штаб болон дээдэ командованиие тушаа СССР-hээ Уласхоорондын сэрэгэй трибуналай член Юстициин генерал-майор нүхэр Никитченкын тусгаар hанамжын дүүрэн текст соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

Трибунал иимэ шиидхэбэри гаргаба гэбэл: а) сүүдлүүлhэн Гельмер Шахт, Франц, фон Папен болон Ганс Фричые зүбтүүлхэ тухай; б) сүүдлүүлэгшэ Рудольф Гесс тушаа бүхы наhанань соонь түрмэдэ хааха тухай; в) правительственна кабинет, германска зэбсэгтэ хүсэнүүдэй генеральна штаб болон дээдэ командованиие гэмтэ ябадал хэhэн организацинууд гэжэ тоолохоhоо арсаха тухай шиидхэбэри гаргаба. Энээн тушаа Трибуналай шиидхэбэриие би зүбшөөхэгүй байнаб. Юундэб гэхэдэ: тус хэрэгэй болото байдалтайнь таарахагүй ба буруу hанамжа дээрэhээ иимэ юумэ гараhан байха юм.

А. Сүүдлүүлэгшэ Шахтые үндэhэгүйгөөр зүбтүүлхэ тухай

Сүүдлүүлэгшэ Шахт тухай трибуналда үгтэhэн гэршэ материалнуудые иимэ ушар баримтанууд годоруулан гэршэлхэ байна гэбэл: а) Шахт болбол 1930 оной декабрь hараhаа хойшо Герингтэй ба 1931 оной эхинhээ хойшо Гитлертэй барисаатай болоhон байна. Тиинhэн бэе-рээ нацистска партиин ба германска ажаүйлэдбэриин ба финансова баяшуулай томо томо түлөөлэгшэдэй хоорондо холбоо барисаа байгуулаа hэн. Жэшээнь, энээниие гэршэ Зеверинг гэгшын хэлэhэн үгэнь гэршэлнэ. 1946 оной майн 23-ай үдэшын заседаниин стенограмма, (США-гэй документ—615). б) 1932 оной июль hарада Шахт болбол рейхканцлерэй тушаалые Гитлертэ үгыш гэжэ Папенhаа эриhэн байгаа. Энэ ушар хадаа мүрдэлгын боложо байхада Папенай асуулта дээрэ хэлэhэн үгэнүүдээр ба сүүд дээрэ мүн Шахтын өөрынь хэлэhэн үгэнүүдээр гэршэлэгдэнэ. (1946 оной майн 2-ой үдэшын заседаниин стенограмма) в) 1932 оной ноябрьда Шахт болбол рейхканцлер болгожо Гитлерые томилхоор германска ажаүйлэдбэриин эзэдые тухиража, тэдэнэй гар табилгануудые суглуулhан байха юм. 1932 оной ноябриин 12-то Шахт болбол Гитлертэ иигэжэ бэшээ hэн: " бидэнэй эхилээд байhан событинууд хадаа таниие рейхканцлер болгохо ябадалда хүргэжэ шадаха байhандань hэжэг hананагүйб. Энэ тушаалда таниие томилхын тулада ажаүйлэдбэриин тушаалтанай дунда угаа олон гар табилгануудые суглуулха гэжэ бидэнэр оролдонобди" (документнүүд ЕС—456, США—773, 3901—ПС, США—837). г) 1933 оной февраль hарада Шахт болбол нацистска партиин үнгэргэжэ байhан hунгуулиин урда тээхи кампаниие мүнгөөр хангаха ябадалые эмхидхэhэн, ажаүйлэдбэриин эзэд энэндэ 3 миллион марк гаргажа үгэхыень Гитлерэй ба Герингын зүблөөн дээрэ эриhэн байгаа (документ Д—203) Шахт болбол энэ мүнгые нацистска хүтэлбэрилэгшэдэй мэдэлдэ үгэхэ шухала байна гэжэ заагаа hэм гээд сүүд дээрэ сэхэ руунь хэлээ. (1946 оной майн 3-ай үдэшын заседаниин стенограмма). Тиихэдэ сүүдлүүлэгшэ Функ болон урдань „И. Г. Фарбениндустри" гэдэг правлениин член байhан Шницлер гэгшэд тэрэ зүблөөндэ байлсаhан хадаа эгээ энэ Шахт гээшэ hунгуулиин урда тээхи кампаниие мүнгөөр хангаха үүсхэл гаргаhан юм гэжэ гэршэлбэ. (1946 оной июлиин 4-эй стенограмма ба ЕС—439, США—6). д) Олон зоной дунда нэгэнтэ бэшэ хэлэhэн үгэ соогоо өөрынь мэдэрhэнэй ёhоор, Шахт болбол өөрынгөө нэрэ алдарые хэрэглэжэ, hунгалтануудай болоходо нацистска парти ба Гитлерые дэмжэн дүнгэлсэхые уряалhан байха юм. (документнүүд США—615, США—616, 1946 оной майн 12 үдэшын заседаниин стенограмма). 1932 оной августын 29-дэ Шахт болбол Гитлертэ иигэжэ бэшээ hэн: „Ерээдүйн ойрын сагта минии ажал-ябуулга намайе хаанашье абаашаад байхадань гү, али хэзээ нэгэ минии хэрэм соо hуухые хараадшье байхадаа, та болбол найдалтай туhалагшамни гээшэ гэжэ намда ходо найдахадатнай болохо" (документ ЕС—457 США—619). Тиимэ болохолоороо Шахт болбол нацистска партиие зорюутын hанаагаар дэмжэжэ ба Германидахи хуули засагые фашистнуудай буляажа абаха ябадалда эдибхитэйгээр туhалжа байгаа.

Сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа генеральна түлөөлэгшын томилогдохоhоо бүри түрүүн Шахт болбол хуули засагые нацистнуудай буляажа абаhанайнь hүүлээр тэрэдары германска сэрэгэй зэбсэгжүүлгэнүүдэй түсэблэхэ ба бүтээхэ хэрэгые толгойлhон байха юм гэбэл: а) 1933 оной мартын 17-до Шахт рейхсбанкын президент болгогдоhон юм (документ 3021—ПС, США—11). 1938 оной мартын 21-дэ рейхсбанкын сотрудникуудай үмэнэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлhэнэйнь ёhоор, тус банк гээшэ өөрынь хүтэлбэри доро национал-социалистическэ эмхизургаан болоод байба). 1946 оной майн 3-ай үдэшын заседаниин стенограмма).

б) 1934 оной август hарада Шахт болбол экономикын имперскэ министр боложо томилогдоо hэн (документ 3021—ПС, США—11). Тэрэнэй Министерство хадаа «дайн сэрэгтэ экономическа бэлэдхэл хэхэ даалгабари абаа бэлэй» (документ ЕС—128 США—623). Экономикын министр байhан Шахтда экономикын талаар хизаарлашагүй ехэ эрхэ тусхай декредээр үгтэhэн байгаа (рейхсгезетц-блатт» 1934 ондо гараhан, бүлэг 1, хуудаhан 565). в) бүрин эрхэтэй болоод байхадаа Шахт болбол 1934 ондо өөрынгөө зохеоhон «шэнэ түсэбые» бэелүүлжэ ороhон байгаа («рейхсгезетц-блатт» 1934 ондо гараhан бүлэг 1, хуудаhан 826), тэрэ түсэбынь юун байгааб гэхэдэ, 1938 оной ноябриин 29-дэ хэлэhэн үгэ соогоо Шахтын өөрынь тэмдэглэhэнэй ёhоор, Германиие зэбсэгжүүлхэ хэрэгтэ угаа ехэ удхатай байгаа юм. (документ ЕС—611, США—622). «Шэнэ түсэбөө» үлэмжэ ашатай туhатайгаар бэелүүлхын зорилгоор, Шахт болбол нацистска ёhо гуримда дурагүй политическэ үзэлтэнэй мүнгэн зөөриие хэрэглэhэн байна, тэдэ хүнүүд террортэ хорлогдоhон гү, али хилын саана тэрьедэхэ баатай болоhон байха юм (1939 оной майн 3-да Гитлертэ Шахтын барюулhан меморандум, документ 1168—ПС, США—137), Шахт болбол «сэрэгэй зэбсэгжүүлгэ хэхын тулада түүхэй эд ба гадаадын валютые оложо абахын зорилгоор» элдэбын мэхэ гохо ба баалалта хэдэг байба («рейхсбанкын вице-президент Пуль гэгшын бэшэгээр үгэhэн мэдүүлгэ—документ ЕС—437, США—624). д) Рейхсбанкда оромсоороо түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, Шахт болбол хэдэ хэлэн декредүүдые гаргаhан байна (1933 оной октябриин 27, 1943 оной мартын 23, 1935 оной февралиин 19), тэдэ декредүүд Шахтын өөрынь зохеоhон сэрэгэй зэбсэгжүүлгые мүнгөөр хангаха үргэн ехэ программые саашадаа бэелүүлхэ арга олгоhон ба эгээн тэрэнэй туhаламжаар сэрэгэй зэбсэгжүүлгые мүнгөөр хангаха зам олоо hэм». гэжэ өөрөө хэлэhэн байна.

1935 оной мартын 1-дэ Лейпцигтэ хэлэhэн үгэ соогоо Шахт болбол өөрынгөө урда тээ байhан экономическа ба финансова ажал-ябуулгын дүнгүүдые бүридхэхэдээ: «...Минии хэлэжэ ба хэжэ байhан хамаг бүхы юумые фюрер хүсэд зүбшөөнэ. Теэд би хадаа фюрерэй hайшаагаагүй юумэ юушье хэхэгүй ба хэлэхэгүй байнаб» гээд хэлээ hэн. (документ СССР—427).

Сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа генеральна түлөөлэгшэ болоод байхадаа Шахт болбол бүхы германска экономикын хүтэлбэриие гартаа абажа нэгэдүүлhэн ба тэрэнэй оролдолгоор гитлеровскэ сэрэгэй машина бии болгохо ябадал хангагдаа hэн гэбэл: а) сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа генеральна түлөөлэгшэ болгожо Шахтые томилhон 1935 оной майн 21-эй нюуса хуули соо иигэжэ хэлэглэhэн байгаа: «сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа генеральна түлөөлэгшын зорилгонь юу байнаб гэхэдэ, бүхы экономическа хүсэнүүдые дайн сэрэгтэ туhалхаар табиха болоно». Сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа генеральна түлөөлэгшэ гээшэдэ хүсэндөө ороод байhан хуулинуудые дабажа болохо тиимэ хуулита захиралтануудые гаргаха эрхэ үгтэнэ». Тэрэ хадаа имперскэ министерствын талаараашье, рейхсбанкын талааршье дайн сэрэгые мүнгөөр хангаха ябадалые толгойлжо байгаа. (документ 2261—ПС. США—24). б) Шахт болбол Мефын вексельнүүдэй системын туhаламжатайгаар германска зэбсэгтэ

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюуртэ)

...энэ байшангууд баригдажа дүүргэгдэхэнь

...-Удын жилуправлениин сис... ...энэ жэлэй эхиндэ барижа за... ...тус бүри 8 байратай 2 бай... ...барилгань hаяар дүүр.... Тус байшангуудай нэгэ... ...октябрь соо, хоёрдохинь энэ жэлэй эсэс болтор ашаглалтада оруулагдаха гэжэ хараалагдана. Гадна 52 байратай гэрэй дүрбэдэхи секцинь октябрь hарада хүсэд баригдажа дүүргэгдэхэ юм.

Залуушуулай вечер

...СМ-эй Улан-Удын горком ба ...ой райком түмэрзамайхидай ...залуушуулай вечер hаяхан .... Тус вечертэ ВЛКСМ-эй ...секретарь нүхэр Смагин «...залуушуудта» гэhэн темээр ...хэлэhэн байна. Элидхэлэйнь удаа Улан-Удын Заводской районой ба Мяханай комбинадай клубуудай дэргэдэхи уранhайханай самодеятельностиин кружогууд hонирхолтой концерт харуулба.

Е. ПАХУТОВА.

Колхозно электростанциин барилга дээрэ

Курумканай аймагай Аргада гэжэ гол дээрэ 50 киловатт хүсэтэй гидроэлектростанциин барилга апрель hарада захалагдаhан байха юм. Тэндэхиин колхозууд электростанцияа ноябрь соо ашаглалгада оруулхые хүсэжэ, 100 хүдэлмэришэдые тус барилгада хүдэлмэрилхөөр эльгээhэн байна. (Манай корр.).

Түмэр шудхалгын цех

БМАССР-эй нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын дэргэдэхи «Металлоширпотреб» заводой түмэр шудхалгын цех үргэдхэгдэжэ байна. Тус цех болбол сүүдхэ соо 40 тонно түмэр шудхажа гаргадаг болохо юм.

...СР-эй Гүрэнэй банкын 25 жэлэй ой гүйсэбэ

★

К. МАДАЕВ,—Госбанкын Бурят-Монголой республиканска конторой эрхилэгшые түр орлогшо

★ ★

...эдэр, СССР-эй Гүрэнэй банк байгуулагдаhанhaa хойшо 25 ...ой гүйсэбэ.

...эй банк болбол үнгэрэгшэ ...эй турша соо алдарта тэм...алтануудай замые туйла...hан байна.

...эй банкын байгуулагда...жэлэй ойе тэмдэглэжэ бай...научна коммунизмын hуури ...д Маркс, Энгельс, Ленин ...най Гүрэнэй банкда угаа ...ралаа табиhандань ба та...нь эгээн түрүүн тобшохо...тохо шухала байна.

...болбол Марксын hургаа...периализмын эпохо ба Рос...социалистическэ револю...дорхой зорилгонуудта таа...дэлгэрүүлжэ, Россида хү...шэн ангиин засагаа буляан ...hүүлээр, тайлбарилан хэ..., 1917 оной ноябриин 7-hoo ...оветскэ засаг капиталист...усадхаха ба социалистиче...гуулалтые хангаха услови ...охо талаар туйлай ехэ хү...хэhэн байха юм.

...ондо нүхэр Сталинай хүтэл...доро болоhон партиин VI-дахи ...болбол большевистскэ пар...экономическа платформо бо...эмжээ-ябуулгануудай дэлгэ...программые баталан, абаhан ....

...платформын гол эрилтэнүү...нэниинь банканууды национ...цилха ябадал болоhон юм. ...унистическэ манифест соо ...эмжээ-ябуулга хараалагда...тэрэнэй гениальна авторнууд Маркс ба Энгельс хоер түрүү оронуудта гүрэнэй капиталтай ба имагта монополитой национальна банкын хүсөөр гүрэнэй мэдэл доро хаана-яанагүй кредидэй централизаци ябуулжа болохо юм гэжэ баталhан байна.

«Империализм болбол капитализмын хүгжэлтын дээдэ үе» гэhэн өөрынгөө классическа хүдэлмэри соо Ленин болбол ородой ехэ ехэ банкнууд тухай баримтануудые харуулжа, капиталистическэ монополинуудай бии болоhон дээрэhээ банкнууд ба ажаүйлэдбэриин капитал хоерой ниилэлгэ Россида айхабтар ехэ алхам урагшаа хэжэ үгэhэн тухай тобшолол хэhэн байна.

Банкнуудые национализацилха ябадал болбол эгээн түрүүн капиталистическэ хонжоо наймаан ба арадай баялигые үрихэ ябадалда сохилто болоhон юм. Энэ хадаа буржуазиин ашаг олзые үнэхөөрөө барижа абаха арга-боломжые бии болгожо, банкануудта болодог экономическа контрреволюциие усадхаха найдабаритай зэбсэгынь мүн болоно.

Банкнуудые национализацилха ябадал хадаа ороной экономикодо тарадаг харин капиталай нүлөөе усадхаха ябадалые нилээд хүнгэлжэ үгөө. Баhа ехэ-ехэнүүд ажаүйлэдбэриие национализацилха замуудые сэбэрлэжэ, ороной ажахые залан ябуулха үндэhэ hууриие бии болгоhон байна.

Банкнуудые национализацилха гэhэн лозунгдо эсэргүү галзуу дошхон тэмсэл буржуази хэhэн байгаа.

1917 оной ноябриин 21-дэ Гүрэнэй банкын чиновникуудай саботаж тушаа нүхэр Менжинскын хэhэн элидхэлэй ёhоор, Арадай Комиссарнуудай Совет болбол эрид хэмжээ абаhан байха юм.

ВЦИК ба Военревком болбол үргэн ниитэ үгытэй албахаагшадта ба тэдэнэй дундахи революционно үзэлтэй хүнүүдтэ түшэглэжэ, үмсын банкнуудай баян албахаагшадай саботаж хэхэ ябадалтай эрид хатуу тэмсэл ябуулhан байха юм.

Эдэ саботажникуудтай тэмсэхын тула фронтдо ошоhон банкын олон албахаагшад бусаагдаhан юм. Россиин үмсын коммерческэ банкнуудhаа эгээн шамбай шударгуу байhан туладаа Петроградска ба Московско банкнууд эгээн түрүүндэ национализировалагдаhан байна.

1917 оной декабриин 27-ой үдэшэ улаангвардеецүүдэй отрядууд бүхы банкнуудые эзэлжэ абаhан юм.

Энэ үдэрэй үдэшэ ВЦИК болбол банкнуудые национализацилха тухай декрет баталжа абаба.

Декабриин 28-да Москвадахи, hүүлээрынь советскэ республикын бүхы городуудтахи бүхы үмсын коммерческэ банкнууд эзэлэгдэhэн байха.

1918 оной февральда правительство болбол Ленинэй гар табилгатайгаар декрет гаргажа, тэрээн соогоо үмсын банкнуудай бүхы акционернэ капиталнуудые конфисковалжа, республикын арадай банкла үгтэhэн байгаа.

Ленин болбол банкова системые эрид централизацилха ба банкнуудые улам уламаар тоо бүридхэлэй ба бүхы ороной социалистическэ ёhоор эмхидхэhэн ажахые залан ябуулха тусхай аппарат болгохо гэhэн байха юм.

1919 оной турша соо хэдэ-хэдэн хэмжээ-ябуулгануудые хэhэнэй ашаар банкова хэрэгые централизацилха талаар хүдэлмэри дүүргэгдэhэн ба республикын нэгэдэмэл арадай банк болоhон бүхы үмсын банкнуудай хамтаруулhан баланс зохеогдоhон байгаа.

Арадай банк хатуу шанга ангиин тэмсэлэй үедэ Ленин ба Сталинай хүтэлбэреэр бии болгогдоhон юм.

1920 оной январиин 19-эй декредээр арадай банк үгы хэгдээд, hүүлээрынь 1921 оной октябриин 12-то ВЦИК-гэй гаргаhан декредээр ленинскэ принципэй ёhоор байгуулагдаhан РСФСР-эй гүрэнэй банк болгогдоhон байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ кредитнэ системын урда предприятинуудай хүдэлмэриие сэрэгэй байдалтай тааруулжа шэнэдхэн табихада хэрэглэгдэхэ гаргашануудые бодожо үгэхэ шухала зорилго табигдаhан байгаа.

Дайнай түрүүшын үдэрнүүдhээ эхилжэ, манай Правительство болбол сэрэгэй гаргашануудта мүнгэ гаргажа үгэхын түлөө сэрэгэй урда тээхи жэлнүүдтэ бии болоhон бюджетнэ нөөсэлгэнүүдые хэрэглэхэ ёhотой байгаа.

СССР-эй Гүрэнэй банк болбол сэрэгэй гаргашануудые бүглэхын тула финансова нөөсые гульдхаха ябадалда ехэхэн үргэ дүүргэhэн ба арадай ажахые таhалгаряагүйгөөр кредитовалха ябадалые хангаhан байха юм.

Социалистическэ кредитнэ ба мүнгэнэй системэ болбол хүн түрэлхитэндэ хэзээшье мартагдахагүй эгээн хүндэ дайнай онуудта капиталистическэ кредитнэ ба мүнгэнэй системэhээ хэлсээнгүй дээрэ байhыень гэршэлhэн байна.

Энэ хадаа Агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэхи СССР-эй Гүрэнэй банкын ажал-ябуулгын үүргые түрүүшын дэлхэйн дайнай үедэ, революциин урда тээхи Россиин кредитнэ системын хүдэлмэритэй зэргэсүүлжэ үзэхэдэ илангаяа тодо болоно.

Германиин фашизмтай ба японско империализмтай хэhэн агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ манай орондо мүнгэнэй бэхижүүлгэ ба СССР-эй кредитнэ системын үүргэ hуладаагүй, харин улам ехэ бэхижэhэн юм.

Тиимэ дээрэhээ парти ба правительствын хүтэлбэреэр СССР-эй финансова кредитнэ системэ болбол советскэ арад зоной дайсаниие экономическа талаар диилэхэ ябадалда ба баруун зүгтэ германска фашизмые, зүүн зүгтэ японско империализмые героическа Улаан Армиин дараха ябадалда нилээд туhалhан байгаа.

Гүрэнэй банкын Бурят-Монголой республиканска конторо агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалха дайнай үедэ өөрынгөө урда табигдаhан гол зорилгонуудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэhэн байна.

Гүрэнэй банкын Бурят-Монголой конторын хүдэлмэрилэгшэд сэрэгэй боложо байха үедэ оборонын фонддо зөөри суглуулха ябадалда эдибхитэйгээр хабаадалсажа, өөhэдөө 248900 түхэриг мүнгөөр ба 336 мянган түхэриг облигациар оруулhан байна. Энэ патриотическа хэмжээ-ябуулгануудай түлөө нүхэр Сталинhaa баясхалан абаhан байхабди.

Манай конторо болбол дайн сэрэгэй боложо байха үедэ СССР соо түрүү hууринуудай нэгынь эзэлhэн ба хоер дахин Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ илажа, 200 мянган түхэриг шан абаhан юм.

Өөрынгөө хүдэлмэридэ эрхим hайн показательнуудые туйлаhанайнгаа түлөө манай эрхим 18 хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй Гүрэнэй банкаар «Госбанкын отличник» гэhэн значогоор, 3 хүн БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар ба 154 хүн «1941—45 онуудта болоhон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ хэhэн шэн габьяата ажалай түлөө» гэhэн медаляар шагнагдаа hэн.

Арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб соо табигдаhан агууехэ программанууд хадаа банкын хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ урда мэтэ шэн габьяатайгаар ажаллажа, мүнгэн зөөриие гамтайгаар ба зүбөөр гаргашалха гэhэн айхабтар харюусалгатай ба хүндэтэй зорилгонуудые табина.

Сэрэгэй трибуналай шиидхэбэри тушаа СССР-һээ уласхоорондын сэрэгэй трибуналай член нүхэр Никитченкын тусгаар һанамжа

(*Үргэлжэлэл*).

хүсэнүүдые мүнгөөр хангажа байба тэрэнь хадаа гитлеровскэ Германиин агрессивнэ түсэбые бэелүүлхэ ябадалһаа шүдажа гараха байһан жэшээлхын аргагүй мэхэ-гэхын авантюра гүрэн түрын хэмжээндэ хэгдэжэ байгаа. Эгээ тиимэ байһан хадань, Шахт болбол 1942 он гээшэ Мефын вексельнүүдые түлэжэ дүүргэхэ болзор байһан юм гэжэ заагаад, 1938 оной ноябриин 29-дэ хэлэһэн үгэ соогоо рейхсбанкын «зүрхэтэй кредитнэ политикын» ба гитлеровскэ гадаадын политикын хоорондохи барисаа тухай тэмдэглэһэн байна. (документ ЕС—611, США—622). в) өөрынгөө бүрин эрхые дүүрэн эдлээд байхадаа Шахт болбол агрессивнэ дай хэхэдэ таатай зохид болобо гэжэ гитлеровскэ хүтэлбэрилэгшэдэй тоолохоор экономическа гульдхалгын үргэн ехэ түсэбые наринаар зохеоһон ба хүсэндэнь хүргэһэн байна. Жэшээнь, Шахтын орлогшо Вальтат гэгшын сэрэгэй экономикын асуудалнууд тушаа түлөөлэгшын хэжэ байһан гульдхалгада бэлэдхэхэ тухай элидхэлтэйнь танилсаад байхада, Шахт болбол дайнай сагта германска экономикые ашаглаха системын тон жэжэ юумэ хүртэр тодорхойгоор хараалжа үзэһэн байба. Жэшээнь, ажаүйлэдбэриин предприятинуудые, түүхэй эдэй ресурснууд ба хүдэлмэриин хүсые хэрэглэхэһээ эхилээд, 80 миллион продуктово карточкануудые хубааха хүртэр хараалһан байна. (документ ЕС—258, США—625). Энэ элидхэлынь хадаа 1937 оной ноябриин 5-да болоһон зүблөөн дээрэ агрессиин тодорхой түсэбые элирхэйлжэ Гитлерэй үгэ хэлэһэнэй һүүлээр нэгэ һара болоод байхада зохеогдоһыень анхаралаа хандуулмаар байна (документ 386—ПС, США—25).

Эндэ хэгдэһэн хүдэлмэриин дүн бүридхэжэ, 1937 оной январь һарада Шахт иигэжэ бэшээ һэн: «дайн сэрэгэй болоо юм хада, амгалан сагай байдалһаа ондоо болгожо хубилгаха хэрэг гарахагүйн тулада манай сэрэгэй экономическа эмхидхэлгэ тиимээр зохеогдохо ёһотой байһантайнь тааруулжа, би сэрэгэй талаар бэлэдхэл хэжэ байгаа хүм» Иигэжэ хэлэһэнээ Шахт сүүд дээрэшье гэршэлбэ (1946 оной майн 2-ой үдэшын заседаниин стенограмма). Шахт гээшэ Германи дайн сэрэгтэ зорюута бэлэдхэжэ байба. г) урдань сэрэгэй министр байһан фон Бломберг иигэжэ хэлэбэ: «Германска зэбсэгтэ хүсэнүүдые хүгжөөхэ ба ехэ болгохо түсэбүүд тухай Шахт һайса мэдэжэ байгаа, юундэб гэхэдэ германска зэбсэгтэ хүсэнүүдые хүгжөөхын тулада хамаг бүхы мүнгэ гаргаха тухай тэрээндэ ходо хэлэжэ үгэдэг һэн». (документ США—838), 1936 оной августын 31-дэ фон Бломберг гэгшэ Шахтда иигэжэ мэдээсэбэ: «Авиационно бүхы частьнуудые байгуулха ябадал 1937 оной апрелиин 1 болтор дүүргэгдэхэ ёһотой. Тиимэ хадаа 1936 ондо нилээд ехэ мүнгэн гаргашалагдаха ёһотой болоно...» (документ 1301—ПС, США—123) 1937 оной хабар Шахт болбол Годесбергдэ болоһон сэрэгэй нааданда хабаадалсаһан юм. (документ ЕС—174). 1935 оной майн 3-да Гитлертэ эльгээһэн «зэбсэгжүүлгэнүүдые мүнгөөр хангаха» гэһэн нэрэтэй меморандум соогоо Шахт иигэжэ бэшээ һэн: «үгаа ехэ хэмжээтэйгээр сэрэгэй зэбсэгжүүлгын программые хурданаар дүүргэхэ ябадал хадаа германска политикын үндэһэ һууринь болохо юм, тиимэ хадань үлэгшэ хамаг бүхы юумэ эгээ энэ зорилгодо хандуулагдаха ёһотой. Энэ зорилгые түгэсхэхэ, энэ һаналые хүсэлдүүлхэ ябадалда ямаршье һаад ушарха ёһогүй...» (документ 1168—ПС, США—37). 1938 оной ноябриин 29-дэ хэлэһэн үгэ соогоо Шахт болбол рейхсбанкын политика хадаа «жэшээгүй һайн машина байгуулха аргые Германида олгобо. Тиихэдэ энэ сэрэгэй машина болбол манай политикын зорилгые хүсэлдүүлхэ арга олгоһон байнабшуу» гэжэ мэдүүлһэн юм. (документ ЕС—611, США—622). Эдэ зэбсэгжүүлгэнүүдэй жэшээлэшэгүй ехэ хэмжээтэй ба зэбсэгжүүлгын добтолхо зэмсэгүүдэй (хүндэ танкнууд, бомбардировщигууд гэхэ мэтын) шухала болгогдохо байһан хадань эдэ зэбсэгжүүлгэнүүд ямар политикада туһа хүргэхэ байһан тухай Шахт мэдээгүй юм гэжэ хэлэхын аргагүй.

Тэрээнһээ гадна, Шахт болбол нэгэшье орон Германитай сэрэглэхэ гэжэ түхеэрээгүй ба тиимэ юумэ хэхэ шалтагаан байгаагүй гэжэ эли тодо хаража байба. а) Шахт болбол өөрынгөө хүтэлбэри доро ургажа байһан германска сэрэгэй хүсэ шадалые территориальна эрилтэнүүдые табихын тулада хэрэглэдэг байһан юм. Тэрэ эрилтэнүүдынь зэбсэгжүүлгын нэмэһэн хэргээр улам ехэ болодог байгаа. Шахт болбол урдань Германида хамаатаай байһан колонинуудые бусааха гэжэ эхин түрүүн хизаарладаг байгааб гэжэ сүүд дээрэ хэлээ һэн». (1946 оной майн 3-ай үглөөнэй заседаниин стенограмма). 1934 оной сентябрь һарада американска элшэн сайд Додд гэгшэтэй хөөрэлдэхэдөө: Шахт болбол хэрбээ шадаа хадаа дайн сэрэггүйгөөр ба США-гэй дайнда оролсонгүй байгаа юм хадань дайн байлдаатайгааршье бусад гүрэнэй газарые булимтаран абаха һанаатай байнабди гэжэ хэлээ һэн. (документ ЕС—461, США—58). 1935 ондо Шахт болбол американска консул Пуллер гэгшэдэ иигэжэ мэдүүлбэ: «Колонинууд гээшэ Германида шухала хэрэгтэй. Хэрбээ, арга байгаа юм хадань, хэлсээ хэжэ колонинуудые олохобди, үгы хадань, тэдэниие булимтаран абахабди». (документ ЕС—450, США—629). «Чехословакида сэрэгээр түрилтэ хэхэ ябадал зарим талаараа минии хэһэн хүдэлмэриин үрэ дээрэһээ болоһон юм» гэжэ Шахт сүүд дээрэ сэхэрүүнь хэлэбэ. (1946 оной майн 3-ай үглөөнэй заседаниин стенограмма). б) Шахт болбол гитлеровскэ агрессидэ хорлогдоһон гүрэнүүдэй энгэй ба гүрэнэй зөөрие тонохо дээрмэдэхэ ябадалда өөрөө хабаадалсаһан байгаа. 1938 оной мартын 11-дэ болоһон аад, Шахтын хабаадалсаһан сэрэгэй экономическа штабай зүблөөнэй протокол соо эндэ сугларагшадта Австри худар сүмэрэн орохо тухай Гитлерэй һүүлэй директивэнүүд соносхогдобо гэжэ хэлэгдээ һэн. Дам саашаа протокол соо хэлэгдэхэнь хадаа, энээнэй һүүлээр Шахтын дурадхалаар финансова тоосоонууд гээшэ нэгэ рейхсмаркын түлөө хоер шиллинг түлэхэ гэһэн курсаар рейхсмаркануудаар тоосоо хэгдэжэ байха юм гэжэ шиидхэгдээ. (документ ЕС—421, США—645). Шахт болбол Чехословакиин эзэмдэгдэһэнэй һүүлээр чехословацка национальна банкые буляан абалгые өөрөө хүтэлбэрилһэн байгааб гэжэ сүүд дээрэ сэхэрүүнь хэлээ һэн. (1946 оной майн 3-ай үглөөнэй заседаниин стенограмма). в) 40 оной эхиндэ Шахт болбол Англида туһалха ябадалые болюулха тухай Америкын Холбоото Штадуудтай хэлсээ хэхэмни гээд Гитлертэ дурадхаһан, мүн тэрээн тухай Герингдэ мэдээсэһэн байха юм. (документ 3700—ПС, США-780). г) Францитай эбтээ оролгын хэлсээнэй булимтаралгын удхатай байһаниинь Шахтда илангаяа эли тодо мэдэгдэжэ байгаашье һаань, Францитай эбтээ оролгодо гар табигдаһанайнь һүүлээр Шахт болбол олондо эли мэдэгдэхээр Гитлертэ баяр хүргэжэ амаршалха хэрэгтэй гэжэ тоолоһон байха юм. (немецкэ документальна фильм, документ США—635), д) 1941 оной октябриин 17-до Функда эльгээһэн бэшэг соогоо эзэмдэгдэһэн территориие үлэмжэ туһатайгаар ашаглаха тухай дурадхал оруулһан байха юм. Тиихэдээ Шахт болбол энээн тушаа өөрһөө үүсхэл гаргаһан байгаа. (документ ЕС—504, США—330).

Шахт болбол еврейнүүдтэ хашалан үзүүлхэдэ хабаадалсаһан байна. а) еврейнүүдтэ хашалан үзүүлхэ политикые ябуулжа байгаа һэм гэжэ Шахт сүүд дээрэ мэдүүлбэ. (1946 оной майн 2-ой үдэшын заседаниин стенограмма). Шахтын мэдүүлһэнэй ёһоор, эндэ «зарим талаараа сэдьхэлэй асуудал холилдоод байһан юм», зүгөөр «минии ба фашистнуудай хоорондохи барисаае таһалхаар тиимэ ехэ юумэ гараагүй байшоо.» (Мүн тэрэ стенограмма ба США-гэй документ—616) б) экономикын министрын тушаалтай Шахт болбол хэдэ хэдэн декредүүдые гаргажа, тэрэнэйнь ёһоор Германида байгаа еврейнүүдэй зөөри хэһээлтэгүй дээрмэдэлгэдэ ороһон байна. (документ США—832 ба США—616). Шахт болбол хэдэ хэдэн антисемитскэ декредүүдтэ гараа табяа һэм гэжэ сүүд дээрээ гэршэлнэ. (1946 оной майн 10-ай үдэшын заседаниин стенограмма). Экономикын министрын ба сэрэгэй экономикын генеральна түлөөлэгшын тушаалһаа 1937 оной ноябрьда, мүн тэрэшэлэн рейхсбанкын президентын тушаалһаа 1939 оной январиин 20-до ба портфельгүй министрын тушаалһаа 1943 оной январьда Шахтын гаража ошоһон шалтагаанууд тухай сүүдтэ үгтэһэн гэршэ материалнууд дээрэһээ иимэ юумэ тодоржо гараба гэбэл: а) энэ шалтагааниинь хадаа агрессивнэ дай хэхээр экономическа бэлэдхэл хэхые Шахтын зүбшөөгөөгүй байһан дээрэһээ гараа бэшэ. Экономикын министерствоһээ сэрэгэй экономикын генеральна түлөөлэгшын тушаалһаа гаража ошохоһоон гурбан недели урда тээ Герингдэ иигэжэ бэшээ һэн: «...Минии һанамжа танай экономическа политикатай таарахагүй юм гэжэ би мүн лэ тоолохогүй байнаб...» (документ ЕС—497, США—775). Герингын харюусаһан бэшэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «...Та хадаа намда дэмжээргэ үгэхэ ба туһалхаб гэжэ найдуулһан байнат. Бидэнэй һанамжануудта таараагүй түрүүшын арсалдаанай гараһанайшье һүүлээр энэ найдуулгаяа та хэдэн дахин дабтаһан байнат». (документ ЕС—493, США—642). Шахт болбол Геринг бидэ хоерой хоорондоо «хэрэг ябуулхада арсалдаан гаража байһан юм» гэжэ сүүд дээрэ мэдүүлһэн байгаа. (1946 оной майн 3-ай үглөөнэй заседаниин стенограмма). Түрүүшын асуулта хэхэ үедэ Геринг болбол рейхсбанкһаа Шахтын гаража ошолго хадаа «сэрэгэй түхеэрэлгэ хэхэ программада ямаршье хабаагүй байһан юм» гэжэ хэлээ. (документ США—648). Рейхсбанкын вице-президент Пуль гэгшэ рейхсбанкаһаа Шахтын гаража ошоһон ушарынь хадаа, хуурмаг аргануудые хэжэ финансова операцинуудые үнгэргэһэнэйнь эсэстэ, Шахтын аюултай байдалһаа мултаржа гарахые хүсэһэн дээрэһээ тайлбарилагдана гэжэ гэршэлһэн байна (документ ЕС—438, США—646). б) Гитлеровецүүдэй хэжэ байһан олоной террорые Шахтын буруушааһан дээрэһээ тэрэ шалтагаан гараа бэшэ юм. Герингын байгуулһан гестапын гэмтэ муухай ажал хэжэ байһан тухай би ходо Шахтда мэдээсэжэ байдаг һэм гэжэ үмөөрэгшэдэй гэршэ Гезивиус хэлэһэн байна. Тиимэ байтар, 1936 оной эсэс хүртэр Шахт болбол «Герингһээ дэмжээргэ абаха гэжэ байгаа һэн». (1946 оной апрелиин 26-ай үглөөнэй заседаниин стенограмма).

1935 оной декабриин 24-дэ фон Бломбергдэ эльгээһэн бэшэг соогоо Шахт болбол гестапо гээшэ «үлэмжэ һэргэг нарин арга метод» хэрэглэхэ ёһотой һэн гэжэ дурадхаба. Юундэб гэхэдэ гестапын элитэ террор хэжэ байһан ябадал «сэрэгэй зэбсэгжүүлгэ хэхэ гэһэн зорилгодомнай һаад хэнэ» гэһэн байна (1946 оной майн 2-ой үдэшын заседаниин стенограмма). 1936 оной январиин 30-да Шахтые алтан партийна значегоор Гитлер шагнаһан байгаа. (документ ЕС—494 США—643) Энээн тухай германска хуулита хэблэл соо хэлэгдэһэниинь хадаа «партиин хуулита член байхаһаа орходоо һураггүй һайнаар тэрээндэ (партида) туһалжа шадаха байгаабшуу» (документ ЕС—460, США—617).

Бүри 1943 ондо гитлеровскэ ёһо гуримай бутаран унахань зайлашагүй болоһониие бусад олон немецүүдтэ орходоо түрүүн ойлгожо мэдээд, Шахт болбол оппозиционно тушаалтантай барисаатай болоһон байбашье, энэ ёһо гуримые унагаахын тулада юушье хээгүй байшоо. Тиимэ байһан хадань, энэ холбоо барисаатай болоһон тухай мэдэһэн байбашье, Гитлер болбол Шахтын ами наһанда хүрөөгүй байһаниинь дэмы бэшэ.

Тиимэ болохолоороо, иимэ юумэ арсашагүйгөөр тодорбо гэбэл: 1. Шахт гээшэ нацистнуудай хуули засагаа гартаа абахадань эдибхитэйгээр туһалба; 2. Шахт аяар 12 жэлэй турша соо Гитлертэй тон нягта барисаатай байжа нүхэсэбэ; 3. Шахт болбол гитлеровскэ сэрэгэй машиные бии болгохын тулада экономическа ба финансова база байгуулжа хангаба; 4. Шахт болбол агрессивнэ дайнуудые хэхын тулада Германиин экономикые бэлэдхэбэ; 5. Шахт болбол еврейнүүдтэ хашалан үзүүлхэдэнь ба немецүүдэй эзэмдэһэн газар нютагуудые дээрмэдэхэ ябадалда хабаадалсаһан байна. Тиимэ хадаа ниитын гэмтэ ябадал хэхэ түсэбые бэлэдхэхэ ба бэелүүлхэ хэрэгтэ Шахтын хүтэлбэрилхы үүргэ дүүргэжэ байһаниинь тодорбо гээшэ. Шахтые зүбтүүлхэ гэһэн шиидхэбэриин энэ гэршэ баримтануудта зүрюу байһаниинь элитэ.

(*Үргэлжэлэлынь хожом гараха*).

Парижска Амгалан тайбанай конференци дэ...

Октябриин 6-ай пленарна заседани

ПАРИЖ, октябриин 6. (ТАСС-эй спецкорр.). Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведөөр бохеогдоһон Парижска Амгалан тайбанай конференциин түгэсхэлэй заседанинуудай регламентые батална асуудалда зорюулагдаһан Амгалан тайбанай конференциин пленарна заседани мүнөөдэр болобо.

Вышинский (СССР), Бизли (Австрали), Клакстон (Канада), Александер (Великобритани) гэгшэдэй богонихоноор буляалдаатайгаар хөөрэлдэһэнэй ба зарим заһабаринуудые оруулһанай һүүлээр тус регламент конференцөөр һайшаагдаба.

Италитай баталагдаха ёһотой эб найрамдалай договорой проектые зүблэн хэлсэхын тулада гурбан хоног, договорнуудай бүхы бусад проектнүүдые зүблэн хэлсэхын тулада нэгэ-нэгэ хоног үгтэхэ гэжэ пленум тогтообо.

Конференциин пленум дээрэ абтаха һайшаан дурадхалнуудые протоколдо оруулжа бэшэхэ гурим тэрэшалэн баталагдаба.

Амгалан тайбанай конференциин удаадахи пленарна заседани үглөөдэр октябриин 7-ой үдэрэй гурбан часта болохо.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ КОНФЕРЕНЦИИН КОМИССИНУУДТА

Италида хамаатай экономическэ асуудалнууд тушаа комиссиин ба сэрэгэй комиссиин Амгалан тайбанай конференциин пленарна заседанида үглөөдэр табигдаха ёһотой элидхалнүүдые редактировалгада зорюулагдаһан түгэсхэлэй заседанинууд тэрэшэлэн мүнөөдэр болобо.

Октябриин 7-ой пленарна заседани

ПАРИЖ, октябриин 7. (ТАСС-эй спецкорр.). Амгалан тайбанай конференциин пленарна заседани мүнөөдэр Италитай баталагдаха ёһотой эб найрамдалай договорой проектые үзэжэ эхилбэ. Политическа ба территориальна асуудалнуудаар, экономическа ба сэрэгэй асуудалнуудаар комиссинуудай элидхэлнүүд конференциин членүүдтэ тараажа үгтэбэ. Италитай баталгдаха ёһотой эб найрамдалай договорой проектые конференциин пленум гурбан үдэрэй турша соо хаража үзэхэ ёһотой.

Коннэли гэгшын үгэ

США-гэй делегат Коннэли гэгшэ Триестын Сүлөөтэ Территориин ба итало-югославска хилын проблемэй удха шанарые тэмдэглэхэ зуураа, Италида хабаатай политическэ ба территориальна асуудалнуудай талаар комиссиин хаража үзэһэн асуудалнуудай эгээл шухалань эдэ проблемэнүүд байгаа гэжэ зааба. Коннэли гэгшэ тус проблемэнүүдые Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведтэ зохеохо үеһөө эхилээд Амгалан тайбанай конференциин комиссинуудай зүбшэн хэлсэлгын үе хүртэр үргэлжэлһэн элдэб шатануудые һануулба. Эдэ проблемэнүүд тушаа һайшаан дурадхагдаһан шиидхэбэринүүд ганса бүхэли удхашанартай ба эдэ шиидхэбэринүүдэй нэгэшье хубинь бүхэли талаһаа таһалагдаһан байжа шадахагүй гэжэ США-гэй делегаци тоолоно.

Саашань, Триестдэ мүнөө үедэ тогтоод байһан тусгаар условинууд хадаа «Тусгаар хэмжээнүүдые хэрэглэхые эринэ» гэһэн тухай конференци дээрэ американска ба английска делегадуудай ганса бэшэ хэлэһэн баримтые Коннэли гэгшэ дахин дабтаба. Тэрэ хадаа Триестын Сүлөөтэ Территориин губернаторай эрхэнүүд тушаа асуудалда дамжан орожо, диилэнхи комиссинуудар губернаторта үгтэхэ гэгдэдэг диктаторска түгэс эрхэ мэдэлые үндэһалхын һэдэлгэ гаргаба. Энэ ораторай хэлэһэн үгын ёһоор Аюулгүйн Совет губернаторта иимэ дүүрэн эрхэ мэдэлые үгэнгүйгөөр Триестын Сүлөөтэ Территориин бүхэли ба аюулгүй байха ябадалые дэмжэжэ шадахагүй болоно ха. Коннэли гэгшэ Триест ба Югославиин хоорондо экономическа барисаануудые тогтоохо тухай югославска делегациин эрилтэнүүдые хараандаа абажа, Триест болбол ямар нэгэн ганса гүрэнтэй холбоо барисаатай байха ёһогүй гэжэ байжа хэлэбэ. Гэхэтэй хамта, США-гэй энэ түлөөлэгшэ хадаа Триестын Сүлөөтэ Территори тусгаар тодорхой державануудаар сэрэгэй база болгогдожо болохо гэһэниие арсаба.

Коннэли гэгшын үгэнүүдэй ёһоор Италида хамаатай политическэ ба территориальна асуудалнуудай талаар комиссиин һайшаалнууд США-гэй делегациин хүсэһэнэй ёһоор «Тиимэ холо ошожо үгэнэгүй». Теэд, энэ хадаа ораторай зүгһөө эдэ һайшаан дурадхалнуудые али болохоор магтажа, конференциин пленум дээрэ энээниие баталан абахые уряалхадань һаад түбэг үзүүлэгүйбшуу.

Сметс гэгшын үгэ

Урда-Африканска союзай делегат фельдмаршал Сметс гэгшэ конференци хэдэ хэдэн бэрхэшээлтэй зорилгонуудые шиидхэбэ гэжэ мэдүүлээ. Конференциин газаа түрүүр баталагдаһан урда Тироль тухай итало-австралийска хэлсээниие, конференциин эрхим амжалтануудай тоодо ораторай тоолоһониинь бүгэдые гайхуулба. Энэ хуурмаг «амжалтын» һэжэглэлтэй шанарань советскэ хэблэлдэ толилогдон харуулагдаһан байгаа.

Саашань Сметс гэгшын баталан хэлэһэниинь хадаа Триестын Сүлөөтэ Территориин статудые зохеолго болбол «бэе бэеэ ойлголсоһоной ашаар үрөөр туйлагдаа» гэжэ хэлэбэ. Гэхын хажуугаар Италида хамаатай политическэ ба территориальна асуудалнууд тушаа комиссида Триестын Сүлөөтэ Территориин статут тушаа асуудалаар бэе бэеэ ойлголсолго туйлагдаагүй, харин энэ асуудалай эсэсэй эсэстэ механическэ, юрын голосовалгаар шиидхэгдэһэниинь бүгэдэдэ элитэ байна.

Өөрынгөө үгын эсэстэ Сметс гэгшэ һанамжануудаа юрэнхы дээрэ хэлэбэ. Конференцидэ тохеолдоһон арсалдаанууд тухай хэлэжэ, тэдэ арсалдаануудые усадхахын түлөө дурадхал хэхэ зуураа «идеологиие хоримжолхые» уряалһан болобошье һаа иимэ гайхалтай дурадхалай ямар удхатай байһаниие тайлбарилан хэлэжэ үгэбэгүй

Киселевой хэлэһэн үгэ

Белорусска делегат Киселев гэгшэ өөрынгөө үгые Италиһаа союзна гүрэнүүдтэ таһаржа орохоо байгаа территоринууд дээрэхи гражданствын тухай асуудалда зорюулба.

Урдань дайсан байһан гүрэнүүд тушаа хэгдэхээр хараалагдаһан шэнгеэр, ондоо гүрэндэ шэлжэн орохо территори дээрэхи хүн зондо эрхэ ба үндэһэн сүлөө олгохо ябадалые хангаха гэһэн Италитай хэгдэхэ эб найрамдалай проектын тэрэ статьяе союзна гүрэнүүдтэшье хабаадуулхые Америкын Холбоото Штадуудай делегаци эриһэн байна. Тиимэ болохолоороо, США-гэй делегаци гээшэ урдань дайсан байһан гүрэн ба фашизмые дараһан илалта туйлаха хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулһан союзна гүрэнүүдэй хоорондо ямаршье илгаа хэнэгүй. Белорусска делегациин һанамжаар хада, иигэжэ асуудалые табиха ябадал зүйтэй бэшэ байхаһаа гадна, харин союзна держава бүхэниие доромжолһон ябадал болохо байна.

Нэгэдэмэл Нацануудай организациин Устав хадаа энэ организаци гээшэ ямаршье гүрэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархахагүй юм гэжэ тусгаар тайлбарилан хэлэһэн байха. США-гэй делегаци хадаа Нэгэдэмэл Нацануудай бэе бэедээ этигэхэ ба хүндэлхэ ябадалые таһалдуулха зам дээрэ гараба; тиимэ зам хадаа Нэгэдэмэл Нацануудай организацида ехэхэн аюул ерүүлхэ байнабшуу.

Эб найрамдалай договорой проектын 13-дахи статьягай 4-дэхи параграфые комиссяар баталан абажа алдуу эндүү гараһаниие гэршэлһэн үшөө олон һанамжа ба гэршэ баримтануудые харуулжа болохо байна. Белорусска делегаци болбол США-гэй делегациин дурадхалые абангүй болюулхые уряална.

Белорусска делегаци болбол мүн Триестын гражданство тухай асуудалда конференциин пленумэй анхаралые хандуулна. Энэ асуудалда Триестын Сүлөөтэ Территори гээшэ шэлжэн ороһон территори гэжэ харгдаха ёһогүй гэһэн США-гэй делегациин дурадхалые комиссиолонхиин дуугаар баталан абаһан байха юм. Тиихын хажууга... миссиболбол сүлөөтэ тер... үндэһэн гражданство олохы... ла услови хадаа тэндэ 1940 июниин 10-да һуужа байга... хангагдаха юм гэжэ зааһан... циин делегациин ду... лые баталан абаба. ... русска делегаци хадаа ... скэ делегациин оруулһан ду... лые зүбшөөжэ хэлэбэ, тэрэ... гэжэ хэлэнэб гэхэдэ: «Т... сүлөөтэ территориин граждан... лохо эрхэ хадаа 1940 оной ... 10-да һуужа байһан ба мүн... литай хэгдэхэ эб найрамдал... говорой хүсэндөө ороһон саг... һууһаар зандаа байһан урды... льянска гражданинуудта ол... байна. Зүгөөр Италиин фа... ёһо гуримай эдибхитэй ... лагшад, фашистска партиин ... хитэй членүүд, сэрэгэй гэмт... дал хэгшэд, итальянска по... алба хэгшэд ба 1922 оной ... Италиһаа ерэһэн гүрэнэй ... гууд Триестын граждани... эрхэ эдлэхэгүй байна».

Шахтые арестова... тухай мэдээса...

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 8. ... Ассошиэйтед пресс агентств... респондент болбол Вюртем... денай дотоодын хэрэгүүдэй ... терствын захиралтаар полиц... Нюрнбергһээ ерээд эндэ ... байһан деревнидэ ошожо ... гэжэ ябатарынь фашист ... арестовалба гэжэ үсэглэдэ... гартһаа мэдээсэһэн байна. ... болбол денацификациин ком... сүүдтэ үгтэхэ юм ха.

Индонезиин ба Голла... түлөөлэгшэдэй хоор... хэлсээн боложо бай...

ГААГА, октябриин 8. ... Үсэгэлдэр Батавида голла... ба индонезийскэ республи... дай хоорондо хэлсээн хэгд... халаа гэнэ. Голландска де... хүтэлбэрилэгшэнь Шермен... лоно. Республиканска де... Сутан Шарир гэгшэ толгой...

Бурят-Монголой „Үнэн" га... териалаар хэмжээ аб...

„Хожомдонги бри... ба хойрог механи...

Иимэ статья манай «Бур... голой Үнэн» газетын энэ о... тябриин 3-най номерто то... һон юм. Яруунын аймагай ... МТС-эй хүтэлбэрилэгшэд ... туяа» гэжэ колхоздо пар ... байһан 12-дохи тракторна ... даяа огто хэрэгсээхээ ... тэрэ бригадань пар хах... ороһонһоо хойшо тон баг... хахалһан ба ехэ горючи гар... гэжэ тэрэ статьяа соо хэ... байгаа. Шалган үзэхэдэ энд... дэһэн зүйлнүүд зүб бай... МТС-эй 12-дохи тракторна ... дада туһаламжа үзүүлэгд... таарамжатай заабари үгтэ... ВКП(б)-гэй Яруунын айком... дээсэнэ.

„Хэндэ найдажа, ... хүлеэжэ байна...

Иимэ гаршагтай стать... «Бурят-Монголой Үнэн» ... энэ оной сентябриин 3-най ... гараһан байгаа. Тэрэ ста... Яруунын аймагай зарим ко... дай ургаса хуряалгаяа саг... тонь эхилээгүй ба гүрэндэ ... шаалгын түсэбые хожо... байһан тухай хэлэгдэһэн ... статьягай ёһоор шалган ... тэндэ хэлэгдэһэн зүйлнүүд ... жа зохистой хэмжээ аб... Сентябриин 20-ной мэдээг... колхозуудай таряа хуряал... шаалга һайнаар ябажа бай... ВКП(б)-гэй Яруунын айком... дээсэбэ.

Халтар хара үнэг... үүсхэнэ

Заготживсырьегой респ... ска конторо болбол халт... үнэгэдэй шэнэ фермэнүүд... хэхын тула бэлэдхэл ябуул... Үүлтэртэ үнэгэдые асархын ... конторо Владивосток горо... дархи Сецанска ангай ... өөһэдынтөө түлөөлэгшэдые һ... гээхэнь.

(Манай ко...

Харюусалгата редактор
Ц. Д. ДАМДИНЖ...

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора — 23. ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни... хозяйства — 3-23 (2 зв.), культуры и быта, промышленности и транспорта — 4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); об'явлений — 2-64 (2 зв.).

Н—00713. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. тираж